

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Adéla Bulínová

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Přínos osobnosti sira Ludwiga Guttmanna pro světovou speciální pedagogiku nejen v oblasti sportu
osob s postižením

Contribution of personality Sir Ludwig Guttmann for the global special education , not only in sport
of people with disabilities

Adéla Bulínová

vedoucí práce: PhDr. Monika Mužáková, Ph.D.

studijní program: Specializace v pedagogice

studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání – Speciální pedagogika se zaměřením na
vzdělávání

2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Přínos osobnosti sira Ludwiga Guttmanna pro světovou speciální pedagogiku nejen v oblasti sportu osob s postižením“ vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21.4.2017

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Monice Mužákové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a také Mikeovi Mackenziemu a celému týmu Poppa Guttmann Celebration za poskytnuté informace, sdělení osobních zkušeností a ochotu při spolupráci.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá osobností sira Ludwiga Guttmanna, jeho přínosem pro oblast sportu osob s postižením. Poukazuje na kategorizaci a nezbytnost rehabilitace v případech poranění páteře. Dále informuje o spinální jednotce Stoke Mandeville a jejím vývoji až do dnešních dní. Součástí práce je i komparace České republiky a Velké Británie ve vztahu k paralympismu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Guttmann, Stoke Mandeville, paraplegie, poranění páteře, sport, Paralympijské hry, paralympismus

ANOTATION

Bachelor thesis deals with the personality of Sir Ludwig Guttmann, his contribution in the field of disability sport. It points to the need to categorize rehabilitation in cases of spinal injuries. Farther informs about spinal unit Stoke Mandeville its development to do these days.

The work also includes a comparison of the Czech Republic, Great Britain in relation to the Paralympics.

KEYWORDS

Guttmann, Stoke Mandeville, paraplegic, spinal cord, sport, Paralympic games, paralympic

Obsah

Úvod.....	8
1 Ludwig Guttmann.....	10
1.1 Studium, pracovní začátky, přesun do Anglie.....	11
1.1.1 Raná léta.....	11
1.1.2 Návrat do Vratislavi.....	11
1.1.3 Oxford a nápad o vzniku centra.....	13
1.2 Období po roce 1944 a Národní centrum pro úrazy páteře.....	14
1.2.1 Okolnosti vzniku centra.....	14
1.3 Období let 1966 – 1980.....	17
1.3.1 Aktivity v organizacích a jednání o názvu Olympic/Paralympic.....	17
1.4 Odkaz, dědictví L.Guttmanna, mezinárodní pověst.....	18
2 Klinika Stoke Mandeville.....	23
2.1 Historické pozadí a vznik kliniky.....	23
2.2 historie léčby paraplegie a léčba podle dr. Guttmanna.....	24
→ léčba podle L. Guttmanna.....	25
2.2.1 Patologie.....	25
2.2.2 Proleženiny, močové cesty.....	26
2.2.3 Kardiovaskulární jevy, funkčnost střev.....	27
2.3 rehabilitace a kompenzace podle L. Guttmanna.....	29
2.3.1 Neurofyzilogie poranění míchy a rehabilitace.....	29
2.3.1a Komplexní rehabilitace.....	30
2.3.1b Léčebná rehabilitace.....	31
→ Model lékařské rehabilitace pod vedením L. Guttmanna.....	32
2.3.1c Fyzioterapie.....	32
2.3.1d Pracovní rehabilitace.....	34
2.3.2 Psychika, psychologie a psychická rehabilitace.....	35
2.4 Klinika dnes?.....	35
3 Vznik a vývoj sportovních soutěží pro osoby s postižením.....	37
3A - Historie užívání vozíku pro osoby s postižením.....	37
3.1 Prvopočátky sportovních akcí pro osoby s postižením.....	37
3.2 Hry Stoke Mandeville.....	39
3.2.1 Zásady, pravidla a filozofie Her Stoke Mandeville podle L. Guttmanna.....	40
3.2.2 Mezinárodní lékařská společnost pro léčbu paraplegie.....	40
3.3 Sportovní výbory.....	41
3.4 Paralympijské hry.....	42
3.4.1 Pravidla paralympismu.....	42
3.4.2 První paralympijské hry a jejich další vývoj.....	42
3.4.3 Význam her pro osoby s postižením.....	43
4 Empirická část: vyhodnocení dotazníku – Paralympismus ve spojení se sirem Guttmannem.....	44
4.1 cíl výzkumu.....	45
4.2 zvolená metoda.....	45
4.3 popis vzorku respondentů.....	45
4.4 výsledky výzkumu.....	45
4.5 zhodnocení výzkumu.....	47
5 Závěr.....	49
6 Seznam použitých zdrojů.....	51
7 Seznam příloh.....	55

Úvod

Bakalářská práce pojednává o osobnosti sira Ludwigu Guttmannovi, přezdívaném jako „The father of Paralympic“ neboli „otec paralympiády“ nebo také „Poppa“ či „Coubertin paralympijského hnutí“. Sir Ludwig Guttmann byl neurochirurg a neurolog, který je považován za průkopníka a inovátora v léčbě a poskytnutí nových životních šancích u osob s poraněním míchy. Práce se zaměřuje se na jeho život, na raná léta v Německu, jeho přesun do Anglie a na jeho pracovní vize. V práci se též věnuji klinice Stoke Mandeville, která je považována za průlomové zařízení v rehabilitaci a následné péči o osoby s postižením. Snažím se nastínit základní metodiku práce s těmito osobami, která byla na klinice používána. V jedné kapitole přiblížím také techniku rehabilitace a prvotní myšlenku směřující ke vzniku sportovních soutěží a her pro osoby s postižením. Poukazuji také na zásady přístupu Ludwiga Guttmanna a jeho výjimečnost.

Toto téma jsem si vybrala, protože jsem sama aktivním sportovcem, a právě díky sportu se dostávám do blízkého kontaktu s našimi předními paralympioniky. Myslím, že v dnešní době, kdy v populaci zájem o sport všeobecně narůstá, ale zároveň narůstá i počet úrazů s vážnými či trvalými následky, je znalost nebo alespoň obecné povědomí o sportu osob s postižením dobrým vodítkem k případnému následnému rozvoji. Sport je jen jednou z možností realizace takto znevýhodněných osob a já osobně ho považuji za velmi účinný prostředek pro celkový rozvoj osobnosti po stránce fyzické, psychické i morální.

V oblasti sportu pro tělesně postižené lze najít plno poučného a zajímavého a i přesto, že naši sportovci patří k těm nejlepším na světě, nedostává se tomuto sektoru dostatek finanční, ale ani jiné výrazné podpory.

Samostatnou kapitolu této práce věnuji vzniku a vývoji sportovních akcí pro osoby s postižením, konkrétně s postižením pohybového aparátu, podkapitolou je vznik konkrétních sportovních soutěží a paralympijských her. Hlavním tématem je ovšem osobnost L.Guttmanna a je zajímavé, za čím vším lze jeho stopu nalézt. Tento původem polský neurolog má k naší zemi velmi blízko a jeho osobnost je natolik velká ve své výjimečnosti, že je škoda, že se o jeho osobě ví jen velmi málo nebo vůbec, přičemž tento muž dal osobám po úrazech páteře možnost sportovat a položil základní kámen nejen Paralympijských her.

Za cíl práce jsem si stanovila seznámit s osobností tohoto výjimečného člověka, s jeho životem,

osudem a základními myšlenkami. Přiblížit vznik a vývoj sportovních akcí, speciálně-pedagogický přínos a kompenzační pomůcky doby L.Guttmanna, odkaz jeho osoby do dnešní doby a zhodnotit přístup k osobám s postižením tehdy a dnes.

1 Ludwig Guttmann

Professor Sir Ludwig Guttmann
CBE OBE FRCP FRCS MD FRS

(zdroj obrázku: 1976 ©Godfrey Argent Studio, <https://blogs.royalsociety.org/history-of-science/2012/08/29/olympians/>)

Ludwig Guttmann se narodil na přelomu století, 3. července 1899 v malém městě Tost, v oblasti Horního Slezka, na území tehdejšího Německa, dnes je to již na území Polska. Jeho otec byl hostinský a majitel malé palírny, on i Ludwigova starší sestra s manželem později zahynuli v táboře v Osvětimi. Oba Ludwigovi dědečkové byli zemědělci a proto trávil malý Ludwig mnoho dní na farmě na venkově, kde sledoval život venkovského lidu. Od raného dětství byl vychováván v židovské víře, ale brzy se vzbouřil proti „nesmyslné formě ortodoxie“.

Když byly Ludwigu Guttmannovi tři roky, tak se celá jeho rodina přestěhovala z Tostu do města Königshütte, kde Ludwig nastoupil do základní školy a které rodině poskytlo více pracovních příležitostí. Jednalo se o hornické město plné sléváren a uhelných dolů a setkání se synem jednoho z horníků, s chlapcem s paraplegií, bylo primárním impulzem k tomu, jak se bude život Ludwiga Guttmana ubírat. V pozdějším životě právě tuto první zkušenost označil za velmi cennou.

V roce 1917 mladý Ludwig ukončuje školu a z nařízení oblastního výboru nastupuje jako dobrovolník do nemocnice primárně zaměřené na léčbu obětí důlních nehod a zraněných mužů z východní fronty. Když se začal o problematiku pacientů zajímat blíže, byl u personálu odbyt větou: „*Neobtěžujte se se zájmem o ně, budou stejně do pár týdnů mrtví*“. (Ross, Harris, 1980)¹ Po pěti týdnech opravdu velké množství pacientů umírá na infekci močových cest a masivní proleženiny.

A právě tento okamžik byl pravděpodobným začátkem jeho profesního směřování.

1.1 Studium, pracovní začátky, přesun do Anglie

1.1.1 Raná léta

Ludwig Guttman se narodil v době, kdy se mladý císař a král Vilém II. Pruský ve spolupráci s Otto von Bismarckem snaží o vytvoření silného jednotného německého národa. Nové teorie a mocenská císařská politika nakonec vedla k první světové válce. V důsledku válečného stavu v Německu brzy vznikl žalostný nedostatek školeného personálu, a to zejména ve sféře průmyslu a zdravotnictví. Píše se rok 1917 a díky této nastalé situaci bylo chlapcům na středních školách umožněno vykonat závěrečné zkoušky dříve a byla nastolena podmínka, že všichni tito chlapci se musí připojit k National Emergency Services¹ jako dobrovolníci a vyčkají zde na vydání povolávacího rozkazu do povinného základního výcviku.

L. Guttman patřil v této skupině k nejlepším a aspiroval na to, stát se ve své profesní kariéře lékařem.

Roku 1918 byl L.Guttmanovi, oproti ostatním chlapcům, zamítnut nástup do vojenské služby, tak v dubnu toho roku nastupuje na univerzitu ve Vratislavi a jako studijní zaměření volí medicínu. Ve studiu pokračuje i po skončení války a to na univerzitě v Freiburgu, kde také studia úspěšně dokončil. Ještě během studií zakládá židovské bratrstvo, jehož cílem bylo informovat a dostat do povědomí vliv antisemitismu na univerzitách a boj proti němu. Tento spolek se těšil natolik velkému zájmu, že se časem vyvinul v Centrum tělesné výchovy a sportu a položil základní myšlenku k získání tělesné síly, dovednosti, sebevědomí a sebeúcty. Hlavním mottem tohoto vůbec jednoho z prvních sportovních center bylo: „*Nikdo se nemá za co stydět, a už vůbec ne za to, že je Žid.*“

1.1.2 Návrat do Vratislavi

Po ukončení studií se Guttman z finančních důvodů musí navrátit zpět do Vratislavi. Z počátku měl v úmyslu pracovat v oboru pediatrie, ale když veškerá jeho snaha o nalezení pracovní pozice v této konkrétní specializaci selhala, neochotně přijal pracovní místo v neurologii a neurochirurgii (Goodman, 1986)² a právě v tento okamžik, nic netušíc, uskutečnil rozhodnutí, které ovlivnilo zbytek jeho života.

---

1 Národní zdravotnická služba

V roce 1923 na místní neurologické oddělení nastupuje v té době nejlepší evropský neurolog, profesor Otrid Foerster, a mladý lékař Ludwig Guttman začíná pracovat pod jeho vedením na postu neurochirurga. Následně, o několik dní později byl Guttman požádán, zda by nevedl psychiatrickou jednotku o 300 lůžkách v Hamburku, ale tato práce trvala pouze jeden rok, protože profesor Foerster právě otevíral nové neurologické centrum a Ludwig Guttman se měl stát jeho prvním pomocníkem. Jelikož se jednalo o vysněnou pracovní pozici, Guttman nabídku přijímá a v této práci setrvává až do roku 1933. V lednu roku 1933 se kancléřem Německa stává Adolf Hitler a vydává nařízení, že žádní Židé nesmí praktikovat medicínu ve veřejných nemocnicích a sir Guttman byl 30.6.1933 okamžitě propuštěn. Po nástupu Adolfa Hitlera k moci bylo postavení německých židů v medicíně stále těžší a těžší, tak Guttman v rámci tohoto útlaku hlavně díky svému vzdělání, zkušenostem a dobré pověsti nastoupil do židovské nemocnice ve Vratislavi, kde byl roku 1937 zvolen ředitelem a následně i prezidentem Židovské obce lékařské.

Dne 9. listopadu 1938, během „Kříšťálové noci“, dr. Guttman vydal usnesení, že každý muž (i uprchlík), který vstoupí do jeho nemocnice, bude léčen bez rozdílu rasy, náboženství či společenského postavení. Tímto rozhodnutím se vystavoval nebezpečí zatčení či ztráty lékařské praxe, protože jím vystupoval proti pravidlům nacistické říše, že židovští lékaři mohou léčit jen pacienty židovské víry. Později, roku 1938, kdy byly tisíce Židů deportovány do koncentračních táborů, byl Guttman předvolán na ředitelství gestapa, aby objasnil velký počet hospitalizací porušující ono pravidlo o lékařské péči. Měl vysvětlit, proč bylo do nemocnice přijato během několika hodin 63 pacientů.

„Gestapo chodilo od lůžka k lůžku a kontrolovalo zdravotní stav každého z těchto pacientů. Otec se potají za zády gestapa ušklíbl na pacienty a signalizoval jim, ať na ně použijí stejný výraz, jako měl právě on a pak otec řekl: Podívejte se na toho muže, on má záchvat!“

A muž byl pro tento den zachráněn.“

Eva Loeffler, dcera (interview, 2011)³

Před deportací se povedlo zachránit celkem 60 z nich, zbylí 3 byli odesláni do koncentračního tábora a povolání na smrt.

Celá akce měla za následek, že, stejně jako všichni další židé, i dr. Guttman byl zbaven pasu a nesměl vycestovat. Ačkoli si zpočátku myslel, že nacismus nebude trvat dlouho, události posledních dní ho dovedly k přesvědčení, že bude muset opustit Německo. Ještě v prosinci téhož roku díky

paktu Ribbentrop-Molotov byl sir Guttmann povolán jako velký odborník svého oboru do Lisabonu, kde měl léčit blízkého přítele diktátora Salazara. Po návratu zpět do Polska mu, jako reakce na předchozí úspěch, byla udělena výjimka vyjet na dva dny do Velké Británie, kde se měl setkat se zástupci britské Společnosti pro ochranu vědy a vzdělávání (Society for the Protection of Science and Learning) a protože jeho práce byla natolik poutavá, byl L. Guttmannovi nabídnut grant, který přijal, a rozhodl se tím k definitivní emigraci do Velké Británie. (Goodman, 1986)²

„Bylo to roku 1939, bylo mi 6 let a vzpomínám si, že jsme měla abnormální strach... Velmi jsem plakala. Už jako takto malé dítě jsem chápala a pociťovala strach, smutek a úzkost, kterou pociťují moji rodiče.“

Jeho dcera pokračuje: *„Ačkoli Židé si nesměli vzít žádný nábytek, oblečení a prádlo, nesměli brát také žádné peníze, šperky či jiné cennosti. Ale úředník, který na nás dohlížel odešel o den dříve a řekl mé matce, kdy se zítra vrátí. Byl to samozřejmě náznak toho, abychom mohli sbalit, co jsme chtěli, ale moje matka byla natolik vyděšená, že nic zakázaného nevzala, protože nevěřila, že nejde o past...“*

Eva Loeffler, dcera (interview, 2011)³

1.1.3 Oxford a nápad o vzniku centra

Do anglického Doveru přijíždí jako uprchlík 14.března 1939 s celou rodinou – s manželkou Else a dvěma malými dětmi, Dennisem a Evou. Guttmann se s celou rodinou usadil v malém domku v Oxfordu, kde s pomocí Hugha Cairnse, jednoho z předních neurochirurgů té doby, který byl známý díky svým pracím v oboru neurochirurgie, započiná první ze svých výzkumných programů na území Anglie. (Ross, 1980)¹

Započetí výzkumu by ale bylo téměř nemožné bez finanční podpory společnosti CARA (Council of Assisting refugee Academics)², a tak Guttmann získává od Společnosti pro vědu a vzdělávání další grant, který by mu mohl otevřít dveře na Univerzitu v Oxfordu. Guttmann začal pracovat na Radcliffe Infirmary a na St. Hugh's College Military Hospital for Head Injuries³.

Na počátku čtyřicátých let má již sir Guttmann své pevné a respektované místo ve společnosti, a to jakožto vědecký pracovník, tak mimo jiné i lékař.

V prosinci roku 1941 vydává sir Guttmann recenzi vyžádanou MRCoE⁴. V recenzi navrhuje možnosti řešení poranění míchy a rehabilitace s ohledem na jednotlivé pacienty. Na základě této

² Rada pro pomoc uprchlíkům akademikům

³ Vojenská nemocnice sv. Hugha pro poranění hlavy

⁴ Medical Research Council of England – Lékařská vědecká rada Anglie

recenze rozhodla Lékařská vědecká rada o vytvoření Spinálního centra pro pacienty s míšním poraněním. Existovaly dvě možnosti, kde by spinální jednotka mohla být otevřena: Basingstoke nebo Stoke Mandeville. Sir Guttmann dal přednost budově Stoke Mandeville Hospital v oblasti Aylesbury; později známé jako Národní centrum pro poranění míchy. Toto rozhodnutí bylo také součástí větších příprav na plánovaný útok na druhé válečné frontě na jaře 1944 a očekávalo se, že počet pacientů s míšními poraněními bude stoupat. V září 1943 britská vláda definitivně jmenovala Guttmanna do funkce ředitele tohoto nově vznikajícího centra ve Stoke Mandeville.

On nabídku na post ředitele přijímá, ale s podmínkou, že centrum bude zcela nezávislé na politické situaci či rasové podmíněnosti a bude zde moci uplatňovat vlastní přístupy a způsoby léčby.

(Schültke, 2001)⁴

1.2 Období po roce 1944 a Národní centrum pro úrazy páteře

1.2.1 Okolnosti vzniku centra

Úmrtnost paraplegiků v britských a amerických armádách během druhé světové války byla velmi vysoká, dosahovala téměř 80%. Těch několik málo přeživších dostalo od Ministerstva označení „zbytečný, beznadějný“, byly to osoby nezaměstnatelné a nechtěné. Tito lidé byli odsouzeni k dožití v některé z institucí pro nevyléčitelné nemocné pacienty s nulovou motivací a žádným povzbuzením k návratu do běžného života. Průměrná délka života osoby takto postižené se pohybovala mezi třemi měsíci až maximálně dvěma lety. Je všeobecně přijímaným a historicky prověřeným faktem, že každá válka přináší devastaci společnosti a velké utrpení, ale v důsledku toho také přináší pokrok v oblasti medicíny. V žádném lékařském oboru to nemůže být pravdivější, než v oboru traumatické paraplegie a tetraplegie, které v průběhu staletí byly jedním z nejvíce zanedbaných oborů medicíny. Dokonce v časných stádiích druhé světové války, kdy moderní koncepce rehabilitace osob se zdravotním postižením přijímala jako akceptovatelné amputace a dalších typy tělesných postižení, míšní paraplegie a tetraplegie nebyly do tohoto konceptu zahrnuty. (Guttmann, 1967)⁵

A také, jak je již zmíněno v předchozí kapitole, očekával se útok na druhé válečné frontě, a tím také nárůst pacientů s míšním poraněním.

Nová spinální jednotka byla otevřena v Nemocnici Stoke Mandeville 1. února 1944. Započala se tím nová éra pro pacienty s míšním poraněním. Sir Guttmann představil zcela nový přístup léčby a přístupu k pacientům. (Více se mu budu věnovat v kapitole „2.3 rehabilitace a kompenzace podle L.Guttmanna“).

Jednotka nesla název Ward X, měla pouze 26 lůžek a v době otevření pouze jednoho pacienta. Zpočátku se potýkala s velkými finančními problémy, ale během několika týdnů se ukázala její medicínská nutnost a do šesti měsíců měl Dr. Guttmann téměř 50 pacientů, plně fungující oddělení, a byl tím zbaven veškerých finančních problémů.

Ve Stoke Mandeville měli možnost léčit i několik pacientů s poraněním páteře, kteří měli předchozí neurologické či ortopedické poruchy. Tyto problematické kombinace ovlivnili proces rehabilitace a kompenzace.

„Neměla jsem tušení, kde to jsem a co je to za jméno, nějaký Ludwig Guttmann. Ale brzy jsem to zjistila, ... Tento vzrůstem malý muž se jednoho dne objevil u mého lůžka a bylo zřejmé, že je velmi důležitý, protože všude kolem bylo ticho, nikdo nepromluvil ani slova...“

Margaret Maughan, pacientka (1959), vítězka prvních paralympijských her (1960)

„Měl jsem oči údivem otevřené dokořán, když jsme obdrželi jednoho z prvních pacientů. Musel čekat téměř osmnáct měsíců, aby mohl být poslán k nám, do Stoke Mandeville. Když k nám přišel, tak měl každý den ve své zdravotnické kartě zapsanou nějakou komplikaci. Byl pokryt vředy a tlakovými proleženinami, jeho ledviny byly plné kamenů, pro běžného lékaře to byl jeden z těch prakticky mrtvých pacientů, ale tenhle člověk (L.Guttmann) pracující s chudými zaměstnanci, kteří mu byli svěřeni do týmu, na který by se mohl spolehnout, ho uzdravil, poslal ho ven do světa a zpátky ke smysluplnému životu. Pro mě to byl jeden z těch okamžiků bájného Damašku, příběhy o něm byly pravdivé.“

Dr. John Silver, spolupracovník a kolega ve Stoke Mandeville

Sir Guttmann byl od počátku otevření centra cílevědomě přesvědčen o tom, že Centrum ve Stoke Mandeville se stane středem úspěchů v léčbě poranění páteře. Zarputile bojoval za to, v co věřil. Nebyl studovaným psychologem, přesto na sebe bral odpovědnost za sestavení kompletní struktury rehabilitačního plánu včetně oblasti psychologie pacienta s poraněním míchy. Důležitou součástí léčby bylo zajistit, aby v pacientech byla udržována nějaká naděje na úspěch, na zlepšení a možnost návratu do předchozího života. Proto v Centru sir Guttmann zakládá rukodělné dílny, ale byly to sportovní aktivity, o které byl na odděleních největší zájem.

Tělesná výchova a sport hraje zásadní úlohu při oživení židovské tradice po konci 19. století a právě zde se sir Guttmann navrácí ke kořenům své víry. Nebylo to jen výrazem nového židovského sebevědomí, ale také způsob, jak integrovat židy do prostředí nežidovského. Dá se předpokládat, že

zapojení sira Guttmanna do sportovních aktivit v dobách jeho mládí ještě v Německu a jako člena a aktivního hráče týmu Židovského bratrstva, hrálo důležitou roli v zařazení sportu do rehabilitačního programu pro pacienty s míšním poraněním. (Serefhan, 2007)⁶

"Jeden pacient se mi kdysi svěřil: „Čekám, až mě povolá všemohoucí“. Řekl jsem mu na to: „Ale během toho čekání můžeš na sobě taky trochu pracovat."

(L. Guttmann, 1962)

Podpora sportovních aktivit se na odděleních těšila velké oblibě, protože kromě začlenění do kolektivu přinášela pacientům také rozvoj síly, koordinace, rychlosti a vytrvalosti jiným způsobem, než samotná rehabilitační cvičení. Týmové sportovní hry, které Guttmann začlenil do programu rehabilitace se brzy vyvinuly do veřejných sportovních aktivit, na kterých se mohli podílet muži, ženy i děti, a to i po opuštění Národního centra pro úrazy páteře ve Stoke Mandeville.

Brzy se tento postup rozšířil po dalších spinálních jednotkách a centrech a jejich pacienti se začali aktivně zapojovat do sportovních aktivit pod vedením L.Guttmanna. Velký zájem britských center dal vzniknout hnutí, které se stalo známým jako Hry Stoke Mandeville. První takto organizované hry se konaly v roce 1948.

„Podle Guttmannových slov léčebný program zaměřený na opětovné začlenění do normálního života, který zejména v zemi s takovou sportovní tradicí, jakou je právě Velká Británie, musí obsahovat i sport!,,

V roce 1948 tedy vznikají pod vedením L.Guttmanna první Hry Stoke Mandeville, které se v roce 1960 vyvinuly v Mezinárodní hry Stoke Mandeville a daly podnět ke vzniku historicky prvních Paralympijských her. O rok později, tedy v roce 1961, se sir Guttmann stává prezidentem Mezinárodní federace Her Stoke Mandeville a zakládá Britskou asociaci sportů pro osoby se zdravotním postižením. V témže roce se také stal prvním prezidentem Medical Society of Paraplegia⁵ (nyní známá jako International Spinal Cord Society)⁶. Byl zakladatelem a prvním redaktorem odborného časopisu Paraplegie, který v obměněné grafické podobě vychází do dnes. L.Guttmann vedl Národní centrum pro poranění páteře ve Stoke Mandeville po celých 22 let a když odcházel z klinické praxe do penze v roce 1966, tak Centrum mělo kapacitu již 200 lůžek, mezi pacienty bylo velmi oblíbené a dále se rozvíjelo. Při svém odchodu do penze také získává Ludwig

---

5 Mezinárodní lékařská společnost Paraplegie

6 Mezinárodní společnost pro poranění páteře

Guttmann od britské královny Alžběty II. čestná vyznamenání OBE a CBE⁷ a je povýšen do šlechtického stavu „sir“. (Mandeville legacy, 2011)⁷

1.3 Období let 1966 – 1980

1.3.1 Aktivity v organizacích a jednání o názvu Olympic/Paralympic

Po odchodu z Centra a nástupu do penze se Guttmann nadále intenzivně podílel na Hrách, ale také na chodu a organizaci národních i mezinárodních organizací, a to jak sportovních, tak lékařských. V roce 1969, kdy se po jednání s úřady a sportovními nadacemi povedlo sehnat dostatek finančních prostředků na pokrytí nákladů na stavební práce, bylo Královnou Alžbětou II. slavnostně otevřeno nové sportovní centrum při Stoke Mandeville Hospital (později, po smrti L. Guttmanna, bylo Centrum přejmenováno na „Ludwig Guttmann Sports centre for the disabled“⁸).

I v pokročilém věku byl Ludwig Guttmann velmi aktivní, cestoval a přednášel po celém světě o poraněních páteře, o ochrnutí a léčbě a své teorie a metody předával dál. Vzdělával a učil ostatní lékaře a fyzioterapeuty. Bylo to však vedení sportovní organizace osob se zdravotním postižením, co mu zabíralo koncem šedesátých a sedmdesátých let nejvíce času.

Od roku 1970 a po celá sedmdesátá léta stál sir Guttmann v čele jednání s Mezinárodním olympijským výborem ohledně použití termínu „Olympic“. Díky dialogu s různými skupinami, organizacemi a výbory pod MOV⁹ spadajících, položil pevný základ úzkého vztahu s MOV a pozdějších ustanovení Mezinárodního olympijského výboru.

Vznik názvu Paralympic

Slovo *Paralympic* byla původně slovní hříčka kombinující „paraplegic neboli ochrnutý“ a „Olympic neboli olympijský“, avšak po zahrnutí dalších skupin zdravotního postižení, jako například kategorie sportovců s amputací či spastici, a úzkého propojení s olympijským hnutím se význam slova Paralympic v dnešním významu interpretuje jako spojení slov „parallel“ s řeckou předponou *para* a „olympic“, což plně významově ilustruje dvě hnutí existující bok po boku. První akce pod názvem „Paralympic“ byly Paralympijské hry 1988 v jihokorejském Soulu. (IPC)²⁴

---

7 OBE: The Most Excellent Order of the British Empire, u nás známé jako Řád Britského Impéria – třídy Officer
CBE: Řád Britského Impéria – třídy Commander

8 Sportovní středisko Ludwiga Guttmanna pro postižené

9 MOV – Mezinárodní olympijský výbor

*„Myslím, že sir Ludwig změnil svět pro nás a byly to totální skokové změny... On přišel, měl vizi. Co se týče zdravotního postižení a sportu zdravotně postižených, tak nám opravdu změnil svět... „
Caz Waltonová, pacientka a pětinasobná účastnice paralympijských her*

Ludwig Guttmann, neurolog, v jistém smyslu vizionář, který viděl ohromný potenciál ve sportu ve vztahu ke specificky sociální a komplexní rehabilitaci osob s tranverzální lézí. Sir, lékař, zakladatel Paralympijských her a člověk, který dal naději mnoha vozíčkářům, známý pod přezdívkami „Poppa“, „Otec Paralympiád“ či „Coubertin paralympijského sportu“ umírá 18. března 1980 na selhání srdce a koronární trombózu. Ačkoli se nedožil prvních velkých her pod názvem Paralympijské, jeho vize a práce pokračuje díky sportovním a zdravotnickým organizacím a hlavně díky Národnímu centru pro poranění páteře ve Stoke Mandeville, které se i dnes řadí k nejlepším zařízením na poranění páteře ve světě.

„Guttman povznesl problém dříve považovaný za prakticky beznadějný a to nejen po technické stránce, ale probudil v nás a v pacientech i odhodlání ke změně před definitivním rozsudkem diagnózy.“

sir George Godber, hlavní lékař Ministerstva zdravotnictví v Londýně

1.4 Odkaz, dědictví L.Guttmanna, mezinárodní pověst

Po smrti L.Guttmanna v roce 1980 si Národní centrum pro úrazy páteře ve Stoke Mandeville udržuje jím nastavený systém léčby a rehabilitace a vypracovává se na pozici světového lídra v léčbě poranění páteře. Pozici renomované kliniky si drží i dnes. Sir Guttmann je mezinárodně uznáván jako průkopník v oblasti rehabilitace pacientů po úrazech páteře. Od roku 1948 byl poradcem v oboru paraplegie a rehabilitace v několika státních a vládních organizacích po celém světě a podporoval vznik mnoha dalších center pro paraplegiky.

Samotná Guttmanova klinika ve Stoke Mandeville se stala vzorem pro dalších 40 rehabilitačních center po celém světě. Již v roce 1966 je zřízeno *1. Ludwig Guttmann paraplegic centre und nach Hause*¹⁰ v budově německé univerzity v Heidelbergu a v návaznosti na toto centrum vzniká spinální centrum v Barceloně, známé jako *Guttmannovo centrum*. Další ze zařízení, které nese Guttmannovo jméno je *The Ludwig Guttmann Sport Stadium for the paralysed and other disabled*.¹¹

---

10 První Ludwig Guttmann centrum a domov pro paraplegiky

11 Sport Stadium L.Guttmanna pro ochrnuté a jinak tělesně postižené v Aylesbury, Anglie

Po siru Guttmannovi zůstalo bohaté literární dědictví s praktickou lékařskou výpovědní hodnotou, o které se dnes opírají světové kliniky v oblasti léčby, výzkumu a rehabilitace pacientů s poraněním míchy. Zmínky o jeho práci lze nalézt v řadě odborných publikací v oblasti léčby poranění páteře, sportu pro zdravotně postižené či v oblasti rehabilitace. (Frankel, 2012)

Jako připomínka výjimečnosti byla v červnu 2012, při příležitosti nadcházejících XXX. Letních olympijských her a XIV. Letních paralympijských her v Londýně, představena bronzová socha sira Guttmana v životní velikosti. Nachází se hned vedle Národního centra pro poranění páteře jako symbol uznání a oslava jeho průkopnické a důležité práce pro všechny tělesně postižené, kterým sám Guttmann vzkazuje:

„Z mnoha forem postižení, které mohou trápit lidstvo, je vážné zranění nebo onemocnění míchy bezpochyby to, které představuje jednu z nejničivějších kalamit lidského života.“

Sir Guttmann kdysi řekl: *„Jedinou dobrou věcí, kterou jsem kdy udělal ve své lékařské kariéře, bylo to, že jsem zařadil sport do rehabilitace osob se zdravotním postižením.“*

To platí i dnes a o udržení této myšlenky se stará organizace *WheelPower*, národní organizace pro sport vozíčkářů, její základna je na stadionu Stoke Mandeville, který založila British Paraplegic Sports Society¹². Cílem nadace *WheelPower* je transformovat životy osob s postižením prostřednictvím sportu, poskytnout příležitosti mladým a osobám nově se potýkajícím se zdravotním postižením, aby radost z účasti na sportu byla klíčem k jejich úspěšné rehabilitaci a osobnímu rozvoji. V čele nadace stojí Martin McElhatton.

Další nadací, která udržuje odkaz sira Guttmana, je nadace *Stoke Mandeville Spinal Foundation*, v jejímž čele stojí kolega sira Guttmana, dr. HL Frankel.

Velmi dobrým šířitelem myšlenky a vize L.Guttmana je i jeho rodina, konkrétně jeho děti: syn dr. Dennis Guttmann a především dcera Eva Loeffler, OBE.

Dcera Eva je vystudovanou fyzioterapeutkou, sama krátce pracovala ve Stoke Mandeville a po smrti svého otce udržuje jeho odkaz. Stala se předsedkyní organizace British Wheelchair Sports foundation (dnes známé jako *WheelPower*) a byla jednou z prvních ředitelek britské paralympické asociace. Ve Velké Británii je považována za patronku paralympijského hnutí a ceněna za svůj mimořádný přínos bezbariérovému sportu Velké Británie. Je čestnou členkou, stejně jako její otec, v nedávno otevřené síni slávy Stoke Mandeville. V roce 2012, kdy se v Londýně konaly Letní

---

12 British Paraplegic Sports Society – Britská sportovní asociace paraplegiků

olympijské a Letní paralympijské hry, byla starostkou paralympijské vesnice a nyní je místopředsedkyní výše zmíněné organizace WheelPower.

Syn Dennis Guttmann, pokračovatel a nositel jména, se drží, co se všeobecně veřejného života týče, v pozadí, ale kdykoli se koná nějaká akce týkající se jeho otce, je ochoten vzpomínat, povídat a vyprávět. Naposledy se účastnil odhalování bronzové sochy při příležitosti Letních paralympijských her v Londýně 2012.

Společnost International Spinal Cord Injury Society pořádá každoroční přednášky *The sir Ludwig Guttmann Lecture* a to již od roku 1955, sir Guttmann zde přednášel až do své smrti v roce 1980 a nyní se zde v přednášení střídají profesionálové a odborníci z celého světa. (např: Armin Curt, MD – Švýcarsko, profesor Frankel – Velká Británie nebo Ass profesor P. Siddal – Austrálie)

V neposlední řadě nesmím opomenout řadu webových stránek, které se Guttmannově tematice a jeho práci věnují, za zmínku stojí především stránky s názvy: Paralympic Heritage, kde lze nalézt kompletní informace, dále Poppa Guttmann celebration, Mandeville legacy nebo osobní stránky Mikea Mackenzieho, který je předsedou Poppa Guttmann celebration. Sám je paraplegik s oboustrannou amputací dolních končetin a byl natolik laskav, že mi poskytl cenné informace a osobní zkušenosti do této práce.

Vzpomínky, památky a odkaz sira Guttmanna snad ani nejde celý obsáhnout, ale i na tomto zlomku lze vidět, jak je Anglie na sira Guttmanna hrdá a jeho památku udržuje stále živou.

Na tomto místě si dovoluji uvést několik autentických vzpomínek pacientů, spolupracovníků a lékařů, které dokonale vystihují osobnost Ludwiga Guttmanna, jeho práci, ale hlavně přínos v oblasti rehabilitace a oddanost své vizi ve sportu osob s postižením:

„‘Poppa’ Guttmann byl skutečná ohnivá koule. Moje kancelář byla hned vedle jeho a kanceláře Joany Scrutonové (paralympic koordinator, pozn.). Byli to dva z nejoddanějších a nejinspirativnějších lidí, pro které jsem kdy pracoval. Oba absolutně věřili tomu, co dělají ve významu sportu v rehabilitaci! Vedle nich jsem se stal naprosto naočkovaný do víry v Guttmannovu vizi a propadl jsem duchu tohoto místa.“

Keith Delderfield, zaměstnanec Stoke Mandevillského centra od roku 1969

„Pokud bych mohla něco říct o siru Ludwigovi, bylo by to "Děkuji " ... Než začal praktikovat svoji práci ve Stoke Mandeville, tak to bylo tak, že když sis zlomil krk nebo páteř, tak tě poslali do

nemocnice v podstatě umřít. To bylo naprosto jednoduché... Pak ale přišel 'Poppa'!"

Tanni Greyová Thompson

" Vize sira Ludwiga Guttmanna na změnu života lidí s poraněním míchy se vyšplhala velmi vysoko, ale jeho trvalým odkazem je to, že si vždy musíte položit otázku: „Co teď musíme udělat?" To je výzva adresovaná každému z jeho následovníků."

Dr. A. Graham, Klinický ředitel Národního centra pro poranění páteře

„Jeho filozofií byla řízená léčba pacientů po poranění páteře a to od okamžiku zranění až do smrti. Tato filozofie je ještě dnes věrohodná a pravděpodobně přijímána napříč světem... Ludwig Guttmann z týmu Stoke Mandeville je úspěšným vzorem pro ostatní"

profesor Wagih El –Masri

Díky osobnosti Ludwiga Guttmanna, díky době, ve které probudil svou vizi k životu a díky veškeré aktivitě pro osoby s postižením, se po celé generace nastoluje několik zásadních otázek, které bezpochyby máme před sebou i dnes:

- Vznikla by Spinální jednotka, později rozšířena na Národní centrum pro poranění páteře, ve Stoke Mandeville i bez válečných událostí v Německu?
- Stala by se rehabilitace osob s poraněním míchy životní náplní sira Guttmanna i bez nucené emigrace do Velké Británie?
- Byl by svět plný negativních předsudků o „nevléčitelnosti“ a nezačlenitelnosti ochrnutí?
- Změnilo by se to i bez práce sira Guttmanna?

Sám sir Guttmann kdysi na tyto otázky odpověděl s pomocí fráze a odkazem na Winstona Churchilla: *„Vzhledem k tomu, že nacisté vyhnali židovské vědce do Británie, má britská věda a britská medicína právo mít zásluhy a vždy být před vším německým!"*

(Goodmann, 1986)²

Sumarizovaný životopis sira Ludwiga Guttmanna

3.7.1899: Narodil se v Tost, Horním Slezsku, Německo – dnešní Polsko

1917: nastupuje do Úrazové nemocnice v hornickém městě Königshütte jako sanitář, kde se poprvé setkává s úrazy páteře

1918: začíná studovat medicínu na Univerzitě ve Vratislavi

1923: zakončuje studium na výbornou a vrací se do Vratislavi, získává titul MUDr. a začíná praktikovat jako neurolog a neurochirurg

1927: žení se s přítelkyní Else

1928: je jmenován do funkce vedoucího neurochirurga na Státní psychiatrické léčebně v Hamburku

1929: narození syna Dennise, L.Guttmann se vrací zpět do Vratislavi a nastupuje do místní nemocnice na pozici neurochirurga

1930: získává ocenění „Venia Legenda“ a stává se profesorem v oboru neurologii

1933: narození dcery Evy

1934: zakládá Židovskou lékařskou společnost a stává se jejím předsedou

1936: je jmenován ředitel Židovské nemocnice ve Vratislavi

1939: přijíždí do Anglie a to na pozvání Britské společnosti pro ochranu vědy a vzdělávání, nyní známý jako CARA. Je jmenován výzkumným pracovník Ústavu Nuffiel oddělení neurochirurgie v Radcliffe Infirmary v Oxfordu. Stává se členem senior koleje na Balliol College

1941: je vyzván k předložení dokladů pro „The Research Council“¹³ k tématu: Chirurgické aspekty míšních zranění a rehabilitace po úrazech nervové soustavy

1943: ujímá se návrhu na otevření Spinální jednotky v rámci očekávaného útoku na druhé frontě

1944: stává se členem vybraného týmu Nemocnice Stoke Mandeville a otvírá Spinální jednotku

1948, 28.července: První ročník Her Stoke Mandeville pro ochrnuté

1952: První mezinárodní hry Stoke Mandeville s mezinárodní účastí z Nizozemí.

1960: První mezinárodní hry Stoke Mandeville konané mimo území Velké Británie. Datum Her se shoduje s Olympijskými hrami v Římě 1960.

1961: zakládá Mezinárodní lékařskou společnost pro paraplegii

1966: získává titul Knighthood¹⁴

1967: odchází z Národního centra pro poranění páteře

1976: je jmenován čestným členem The fellowship of the Royal Society¹⁵

1980, 18. března: sir Guttmann umírá na selhání srdce a koronární trombózu

---

13 Vědecká rada

14 Titul Rytíř – povýšení do šlechtického stavu

15 FRS: ocenění a stipendium poskytované Královskou společností v Londýně, přispívá ke všeobecné znalosti včetně matematiky, inženýrství či lékařské vědy

2 Klinika Stoke Mandeville

Klinika Stoke Mandeville, první komplexní jednotka pro léčbu pacientů s poraněním páteře, vznikla ve čtyřicátých letech v Anglii a její tradice trvá dodnes. V roce 2012 byla Klinika Stoke Mandeville startovním místem paralympijského ohně. Běžci od kliniky odstartovali v úterý 29.8. na 24-hodinový štafetový běh s olympijským ohněm mířící do Londýna, jako symbol návratu paralympijských her do Stoke Mandeville.

2.1 Historické pozadí a vznik kliniky

Příchod světové války s téměř dvěma miliony obětí jen ve Velké Británii donutil lékaře ke změně postojů v léčbě válečných obětí. Uvědomili si, že léčba pacientů po úrazech páteře a míchy vyžaduje komplexní odbornou péči. Bylo založeno několik specializovaných nemocnic pro ortopedické operace, plastickou chirurgii a neuropsychiatrii a tyto nemocnice zpočátku přijímaly ty pacienty s poraněním míchy, kteří přežili počáteční traumatická zranění. Pacienti, kteří se vrátili z války zpět do Velké Británie, buďto zemřeli do dvou dnů od přijetí a nebo byli posláni do dalších zařízení, jakými byly Royal Star a Garter Home. U téměř 90% z nich byla zjištěna velmi závažná infekce močových cest.

Během druhé světové války bylo, stejně jako u té první, zraněno ohromné množství vojáků i civilistů. A proto byla na začátku druhé světové války postavena Klinika Stoke Mandeville jako jedno z rezervních lékařských zařízení pro případ vyhlášení stavu nouze. Právě tato provizorní jednotka měla zajistit případný příjem většího množství pacientů. (Silver, 2012)¹⁰

V roce 1944, kdy již nedocházelo k žádnému masivnímu přílivu pacientů z předchozích čtyř válečných let, mnoho z provizorních nemocnic bylo přestavěno pro jiné účely nebo úplně uzavřeno, (jako například zařízení Barnsley Hall, Basingstoke, Leatherhead, Llandrindod Wells a Winwick), případně byly zahrnuty pro potřeby sjednoceného pracoviště Ministerstva penzí a národního pojištění (MPNI, ministerstvo odpovědné za správu a poskytování dávek) a pacienti z těchto zařízení byly přesunuty právě na nezávislou kliniku Stoke Mandeville. Pod MPNI v této době spadaly všeobecné zdravotní jednoty, dnešní oddělení Interna, jednotky plastické chirurgie, revmatologická jednotka Research Unit, X-ray a oddělení operačních sálů. (Frankel, 2012)⁸

Rok předtím, v roce 1943, těsně před ukončením války, britská vláda rozhodla zřídit několik spinálních jednotek. Do té doby všichni pacienti s poraněním páteře byli léčeni ve vojenských nemocnicích po celé Británii. Účelem vojenských nemocnic bylo rychlé vyléčení pacientů, aby se nejrychleji mohli vrátit zpět k jednotce a mohli znovu nastoupit v boji. Na povrch vyvstanula otázka: Co s pacienty, kteří zůstali ochrnutí? Tato nastalá situace poukázala na medicínskou nutnost

specializovaných spinálních jednotek. Sir Ludwig Guttmann v té době pracoval v oddělení výzkumu na Oxfordské univerzitě, a tak byl požádán, zda by plánovanou jednotku ve Stoke Mandeville nevedl.

1. února 1944 sir Guttmann nastupuje do funkce. Při otevření jednotka čítala pouze 26 lůžek. (Při odchodu sira Guttmana do penze v roce 1966, měla jednotka lůžek téměř 200).

V přelomovém roce 1948 profesor Guttmann začal užívat sport jako složku v rehabilitačním programu pacientů a dne 29. července uspořádal První Hry Stoke Mandeville. (více v podkapitole 3.3)

(V roce 1980 nepříznivé povětrnostní podmínky způsobily poškození konstrukce některých oddělení Stoke Mandeville. Kvůli nedodržení rozpočtu byla budoucnost Stoke Mandevilleského centra na pochybách. Důsledky by byly nemyslitelné - pacienti čelili možnosti přeložení na nespécializované pracoviště bez odborného dohledu a znalostí, které se využívaly na NSIC, což by znamenalo negativní regres v dosavadní léčbě.

Díky štědrosti veřejnosti a propagační kampani se povedlo vybrat dostatek peněz a v roce 1983 mohlo dojít k úplnému znovuotevření.) (Frankel, 2012)⁸

2.2 historie léčby paraplegie a léčba podle dr. Guttmana

Jako každý nový projekt i realizace spinálního programu měla své odpůrce a mnoho překážek na cestě k dnešní podobě. Sir dr. Guttmann měl v léčbě paraplegie dva předchůdce, jejichž techniky a metody převzal, zdokonalil či se jimi nechal inspirovat. Podle záznamů Thomsona Walkera (1917) a dr. Symondse první s myšlenkou neurologické rehabilitace přišel lékař *George Riddoch* (1888-1947), mladý kapitán a lékař, který pracoval v nemocnici Empire Hospital v Londýně. Měl zde na starosti pečlivý výzkum a studii o funkčnosti močového měchýře u pacientů s míšní lézí. G. Riddoch také předsedal Mezinárodní komisi zabývající se studií páteřních nervů a dal podnět k založení několika jednoduchých spinálních jednotek.

Dalším lékařem, který se zabýval neurologickou rehabilitací pacientů po míšní lézi, byl americký lékař dr. Munro, který v roce 1936 v Bostonu začal reformovat léčbu páteře tím, že zajistili pravidelné otáčení pacientů, aby nedocházelo ke vzniku proleženin. (Právě tuto metodu začal dále rozvíjet sir Guttmann na Stoke Mandeville). Dr. Munro zavedl mimo jiné i metodu automatizace močového měchýře bez nutnosti permanentního katetru¹⁶. Vydal několik lékařských knih a odborných článků a ačkoli se i jeho přístup nesetkal s všeobecně kladným přijetím, je dnes

---

16 Permanentní katetr: umělý vývod, v tomto případě z močového měchýře

Munroova doktrína základním kamenem moderního léčení páteře: „... bez ohledu na to, jak rozsáhlé ochrnutí může být, tak v takovém případě a za předpokladu, že má pacient plně funkční ruce, paže a ramena, má pacient 24 hodinovou neomylnou kontrolu nad svým močovým měchýřem a střevy a to bez nutnosti užití pisoáru nebo jiné umělé podpory, dokáže si sám dojet na toaletu, jakož i že stupeň celkové rehabilitace je veden k pracovní a sociální rehabilitaci, a to do mezí stanovených potřebným užitím podpěr nebo berlí...“ (Silver, 2012)¹⁰, (T. Walker, 1937)¹¹

→ léčba podle L. Guttmanna

Jakákoli forma poranění páteře, porušení míchy a obecně vážné úrazy sebou nesou i další poúrazové komplikace jako jsou: obtíže respirační, kardiovaskulární, gastrointestinální, urologické, endokrinní, poruchy metabolismu, přičemž za nejzávažnější se považují obtíže kardiovaskulární, gastrointestinální a urologické, kterým se na Stoke Mandeville věnovala zvláštní pozornost.

Sir Ludwig Guttmann ve své lékařské praxi čerpal ze zkušeností jak G. Riddocha a dr. Munroa, ale také svého prvního nadřízeného, dr. Otrida Foerstra. Ten položil základ fyzioterapii v dnešní podobě, zabýval se nervovými vlákny v páteřním kanálu a vzruchy nervových kořenů za účelem snížení ochablosti svalstva. Všechny tyto faktory zařadil a zdokonalil sir Guttmann i ve své praxi.

2.2.1 Patologie

V letech 1945 – 1962 bylo výzkumně analyzováno 150 případů paraplegiků ihned při příchodu do Stoke Mandeville – z této množiny 28 případů zemřelo během dvou měsíců od zranění.

Nejčastějšími příčinami úmrtí u těchto osob bylo kardiovaskulární či respirační selhání, a to v případech krčních lézí a plicní embolie u lézí pod úrovní Th6.

- 122 případů zemřelo do jednoho roku od úrazu na selhání ledvin a infekci močových cest, u těchto „pozdních“ úmrtí nebyla jako příčina úmrtí zjištěna plicní embolie.

Selhání ledvin u lézí pod Th6 bylo způsobeno 3 patologiemi: chronickou pyelonefritidou¹⁷, amyloidózou¹⁸ a hypertenzí. To vše je způsobeno dvěma hlavními komplikacemi paraplegie, kterými jsou proleženiny a sepsy či infekce močových cest. (V roce 1965 dr. John Silver rozšířil toto zjištění ještě o příčinu selhání ledvin.) (Tribe CR, Paraplegia, 1963)¹²

---

17 Pyelonefritida: zánět ledvin

18 Amyloidóza: sekundární onemocnění, hromadění bílkovin v orgánech

2.2.2 Proleženiny, močové cesty

Proleženiny a porucha či infekce močových cest byly jedním z bezprostředních problémů, které u pacienta s transverzální míšní lézí či jinak poraněnou páteří vedly k závažnému stavu a následnému úmrtí. Ve 20. století byly tyto problémy automaticky považovány za nevyhnutelný doprovodný jev při přerušení míchy a bylo s nimi počítáno v léčebném procesu.

Proleženiny

Pro léčbu proleženin (dekubitů) využíval sir Guttman metodu dr. Munroa a to režim manuálního polohování, rotaci pacienta ve dvou hodinových intervalech. Při každém otáčení byly tlakové body těla zkontrolovány a případně ošetřeny. Nová styčná místa byla podložena polštáři. Po dobu míšního šoku byly dvouhodinové intervaly prodlouženy na interval 3 hodin z důvodu stabilizace míšního tlaku.

Když začalo docházet k uzdravování proleženin, tým L. Guttmana přistoupil k jednoduchému chirurgickému zákroku, aby nedocházelo k úplné nekróze kožní tkáně. Na regeneraci kůže ve větším rozsahu se používaly kožní štěpy, na menší částí se využívala část zdravé kůže z okolí původního dekubitu či otlaku. Během závěrečné rekonvalescence po chirurgickém zákroku byli pacienti postupně zmobilizováni a poučeni, jak zabránit tvorbě dalších proleženin a otlaků.

Guttman definitivně upustil od užívání sádrového lůžka s tím, že absolutní imobilizace pacienta právě v sádrovém lůžku výrazně přispívá k tvorbě proleženin a navrhl místo toho užívání sady měkkých polštářů. (Guttman, 1945)¹³

V prosinci roku 1946 proběhla konference v sídle Královské lékařské společnosti, kde hlavním tématem byla problematika kožních defektů, nutnost sledování kožních změn a léčba antibiotiky. Guttman zde představil léčbu nově zavedených sulfonamidovými antibiotiky a penicilinem.¹⁹

Močové cesty

Pacienti, kteří přicházeli na Stoke Mandeville měli buďto permanentní katetry a nebo katetr Foley, tzv. prototyp balónkového katetru. Všichni měli závažné infekce a mnoho z nich i pyelonefritidu²⁰ či periuretální abscesy a píštěle.

Při plánování léčby a automatizace močových cest bral Guttman v potaz tehdejší vysokou úmrtnost z důvodu nemocí močových cest. Dle Suttona (1973)¹⁴ statistiky uvádějí až 95% úmrtnost a z toho téměř 80% úmrtí mělo přímou spojitost s močovými cestami. Guttman se snažil tuto úmrtnost snížit metodou přerušované katetrizace neboli jednorázovým vyprazdňováním močového

---

19 Sulfonamidová antibiotika: léčiva hubící růst organismů a bakterií

20 Pyelonefritida: zánět ledvin

měchýře. Vyvaroval se tím infekci močových cest, která by vedla k selhání ledvin, k čemuž docházelo u předchozí metody, u permanentního katetru.

Katetrizace byla prováděna pravidelně minimálně čtyřikrát denně a to kdykoli, kdy byl močový měchýř viditelně nafouklý. Vše bylo prováděno ve sterilním prostředí. V době míšního šoku, když ještě nedošlo k vyvinutí reflexivního automatického oblouku, byla katetrizace prováděna 6krát denně, načež frekvence katetrizace byla snížena a v případě, že zbytkové moči bylo méně než 100 mililitrů a moč byla co do chemického složení normální, bylo od katetrizace upuštěno úplně.

Výsledky této metody, prezentované na Národním zasedání lékařské rady, ukázaly, že díky časté a pravidelné katetrizaci byl pokles komplikací horních a dolních močových cest o cca 70%.

U mužů s kompletní lézí byl využíván katetr kondomového typu, aby nedocházelo k tzv. overflow inkontinenci (inkontinence přeplněného měchýře nebo také náhlá inkontinence). (Frankel, 2012)⁸

V roce 1965 se předpokládalo, že katetrizace podle sira Guttmanna zůstane přelomovou metodou, následně ale Lapidésová a kol. představuje metodu přerušované autokatetrizace, čímž způsobila převrat ve vývodech močových cest u pacientů s poraněním míchy. Tato metoda je zvláště ceněna u žen a v současné době jde o nejrozšířenější používanou metodu. (Lapides a kol, 1972)¹⁵

2.2.3 Kardiovaskulární jevy, funkčnost střev

Důležitým aspektem při komplexní léčbě osob po úrazech míchy je zajištění funkčnosti střev a kontrola a stabilizace kardiovaskulárních projevů.

Kardiovaskulární jevy

Čím vyšší je neurologická léze, s tím menší efektivitou je vyvíjena srdeční aktivita, což se může projevit při cvičení a rehabilitaci.

Na Stoke Mandeville se zaměřili zejména na kardiovaskulární změny spojené s kosterními a svalovými křečemi v oblasti ochrnutí. Dále sledovali kardiovaskulární projevy srdce při mobilizaci a vertikalizaci člověka.

Guttmannův tým studoval oběhové změny při pasivním naklápění a ukázal, že pravidelný náklon a vychýlení z osy je důležité pro správnou funkci splanchnického²¹ systému ve vertikální poloze.

Guttmann ve spolupráci s dalšími odborníky (Jonason, Whitteridge atd.) analyzoval reakce na změny posturální polohy těla u paraplegiků a kvadruplegiků, prokrvení posturálních svalů v oblasti léze, zaznamenával pulzní křivku, systolický a diastolický krevní tlak, průtok krve a subjektivní

---

21 Splanchnický systém: vaskulární systém zásobující břišní orgány

projevy pacienta jako jsou např. pocení, závratě a další. Touto vertikalizací se povedlo prokázat, že při naklonění dochází u pacienta s ochrnutím k nastartování tzv. RAAS systému (renin-angiotenzin-aldosteronového systému) a to nezávisle na činnosti parasympatika a sympatika; tzn. že při vychýlení osy těla osoby s paraplegií dojde ke spuštění RAAS, což má za výsledek nastartování regenerace a růstu hladkých svalových buněk a příčně pruhované svaloviny a aktivitou sympatika dochází ke stimulaci aktivity nervových zakončení. (Guttmann, 1963)¹⁶

U pacientů s kompletní vysokou krční nebo hrudní lézí došlo k počáteční hluboké maladaptaci na umístění do svislé polohy. (Paraplegia, 1963)¹²

Funkčnost střev

Connel a spol (1963)¹⁷ zveřejnil studii o střevní pohyblivosti následkem kompletního poškození míchy. V léčbě střev Stoke Mandeville poukázala na rozdíly v klidové a reflexivní aktivitě pánve a tlustého střeva ve srovnání vyšších a nižších úrovních léze. Poranění nad úrovní T12 – L1 se projevuje zvýšenou aktivitou hladké svaloviny střeva a svalstva pánve, jde o oblast tzv. zevního svěrače. Mimovolní vyprázdnění nastane ve chvíli, kdy stolice dosáhne stěny rekta. Vedení Stoke Mandeville během výzkumu peristaltické aktivity spolupracovalo na multicentrické, mezinárodní, prospektivní, kontrolované studii transanálního zavlažování. Další studie pod vedením Stoke Mandeville se zabývala řízením neurogenní střevní dysfunkce. (Connel, Frankel, 1963)¹⁷ Základem udržení funkčnosti střev byla kontrola pravidelného vyprazdňování, po odeznění míšního šoku se začínalo s automatizací vlastní střevní činnosti z počátku zaktivované projímadly či laxancií.

Rozdílný postup léčby praktikovali u pacientů schopných sedět, tam sestry prováděly zevní masáž peristaltika a stimulovaly rektum manuálně. S problematikou funkčnosti střev je nezbytnost zavedení dietních opatření.

Pokud se u pacientů nepodařilo kontrolu nad střevy a vyprazdňováním stolice zvládnout ani medikamenty, uchyloval se lékařský tým k zákrokům typu kolostomie či ileostomie. (Bednařík, Ambler a kol., 2010)¹⁸

2.3 rehabilitace a kompenzace podle L. Guttmanna

Rehabilitace je nezbytná součástí léčby míšních poranění a proto je nutné doplnit standardní léčebné postupy po poraněních páteře a míchy kvalitní a funkční rehabilitací.

Definice rehabilitace dle WHO: rehabilitace zahrnuje všechny prostředky, směřující ke zmírnění tíže omezujících a znevýhodňujících okolností a umožňuje zdravotně postiženým a

hendikepovaným osobám dosáhnout sociální integrace. (WHO, 1981)

Dle dr. Vladimíra Jandy rehabilitace představuje soustavu opatření, která mají vést k co nejrychlejší optimalizaci a resocializaci člověka postiženého na zdraví a to následkem nemoci, úrazu nebo vrozené vady. Úraz takového rozsahu, jakým postižení páteře bezpochyby je, sebou nese další, mimo zdravotní problémy spojené s úrazem a jeho průběhem - jedná se o problémy ekonomické, sociální, psychologické, pedagogické, technické aj. A proto se zavedla komprehensivní neboli ucelená rehabilitace, která musí zasahovat do všech složek léčebného programu. Ucelenost a účinnost rehabilitace je dána tím, že všechny složky jsou vzájemně propojené.

Z hlediska zaměření na různé aspekty se ucelená rehabilitace dělí na:

- léčebnou rehabilitaci
- sociální rehabilitaci
- pracovní rehabilitaci

K těmto třem základním složkám komplexní rehabilitace tým dr. Guttmana přidává rehabilitaci fyzickou a zaměřuje se též na psychickou stránku poúrazové péče. Systém komplexní rehabilitace na Stoke Mandeville vypadal tedy takto:

1. léčebná rehabilitace
2. fyzická rehabilitace = fyzioterapie
3. pracovní a pedagogická rehabilitace
4. psychologická rehabilitace

Těmto kategoriím se budu věnovat v samostatných podkapitolách (2.3.1a – d).

2.3.1 Neurofyzilogie poranění míchy a rehabilitace

Sir Guttmann navázal spolupráci s Imperial College v Londýně a na základě studie popsal změny, které vznikají pod a nad míšní lézí. To také přineslo do lékařské a fyzioterapeutické praxe novou a v té době přelomovou techniku – techniku transkraniální magnetické stimulace a to jako diagnostický nástroj a i jako možnou léčebnou metodu v oblasti poranění míchy.

Transkraniální magnetická stimulace: neurofyzilogická technika, která umožňuje indukci proudu v mozkové tkáni pomocí magnetického pole, zjišťuje inervaci z mozkové kůry do prodloužené míchy a svalů. TMS se skládá z cívky z měděného drátu, která je uzavřena do plastového pouzdra a je umístěna nad hlavou pacienta.

Aby mohla být stanovena neurologická úroveň míšní léze, je třeba zjistit motorickou a senzitivní

úroveň. Zjištění motorické úrovně bylo prováděno zkoumáním reflexů svalů inervující horní a dolní končetiny. Zjištění úrovně senzitivní se provádělo pomocí bodů dotyku, kde zjišťujeme dvě modality – lehký dotyk a diskriminační cití (ostrý × tupý podnět). Jako senzitivní úroveň se stanovuje nejnižší segment s plně zachovanou citlivostí pro obě modality. Neurologickou úroveň míšní léze stanovíme jako nejnižší segment s normální motorickou a senzitivní funkcí a to ve všech rovinách. (Tuček, 2002)²⁸

2.3.1a Komplexní rehabilitace

Dnes chápeme komplexní rehabilitaci jako snahu znovu zařadit osobu s postižením do aktivního společenského, pracovního a rodinného života. Rehabilitace by ve své základní podstatě měla být celospolečenským procesem a měla by představovat koordinovanou činnost všech složek společnosti, tj. státu, institucí, organizací a jednotlivců.

Poskytovaná rehabilitace se ve všech svých oblastech řídí základními pravidly a zásadami, jakými jsou včasnost, dostupnost, komplexnost a koordinovanost, dále individuální a interdisciplinární zhodnocení a posouzení potřeb a rozsahu dané rehabilitační složky. Komplexní rehabilitace zahrnuje operační řešení, léčbu fyziatrii neboli léčebné využívání fyzikální terapie, fyzioterapii neboli léčebný tělesnou výchovu a rehabilitační metody, ergoterapii aj. (Kolář et al., 2010)¹⁹

V pojetí rehabilitace sira Guttmanna nebyla rehabilitace chápána pouze jako zdravotnická aktivita, ale také jako interdisciplinární obor, na kterém se podílejí i aspekty sociálně-právní a pedagogicko-psychologické péče. Interdisciplinárnost léčby a rehabilitace je jedním z nosných faktorů úspěšnosti a dle Goodmannové bylo zapotřebí, aby se na komplexní rehabilitaci podílel lékař, sestry, fyzioterapeuti, ale také sociální pracovníci. (Goodman, 1986)²

„Poppa změnil rozdělení na zdravotní sestry a fyzioterapeuty a obě profese zařadil do lékařského, ošetrovatelského týmu. Když byl nějaký pacient na jednotku přijímán nebo byl poprvé zkoušen, byl povinen tam být celý tým, tj. lékař, zdravotní sestry, fyzioterapeuti a sanitáři.

Tento multiprofesní přístup byl u nás ve Stoke Mandeville nový a byl nový také ve srovnání s jakýmkoli jinými nemocnicemi.“

Ida „Brom“ Bromleyová, fyzioterapeutka

Klade do rehabilitace pacientů s poraněním páteře hlavní cíle ihned na počátku přijetí pacientů na kliniku → jako hlavní cíl ustanovuje integraci pacientů do společnosti a to jako plně samostatné,

slušné a užitečné členy i navzdory jejich vysokému stupni postižení. Během celého léčebně-rehabilitačního procesu si neustále pokládal otázky typu: „Je to opravdu možné? Stojí to za to? Jak těžké je dostat se přes století staré představy a předsudky léčby a rehabilitace?“ Na základě svého utvrzení se rozhodl o úspěšnosti své práce přesvědčit pomocí malého výzkumu a tak poprosil všechny návštěvy pacientů v průběhu prvních dvou let od otevření kliniky, aby pozorovali postupy a metody. *(Sir Guttmann vždy vyžadoval spolupráci nejen pacientů, ale i rodinných příslušníků).* Defetistický postoj²² veřejnosti byl v závěru tohoto zkoumání významně vyjádřen jedním z Guttmannových raných pacientů: „Jedním z nejtěžších úkolů paraplegiků je rozveselit své příbuzné.“ (Mandeville legacy)⁷

2.3.1b Léčebná rehabilitace

Léčebnou rehabilitací se dnes rozumí obor medicíny zabývající se obnovou výkonnosti nemocného. V užším smyslu pak jeho pohybových schopností, např. po úrazech, při onemocnění kloubů, páteře, po operacích pohybového aparátu apod. Využívá řadu fyzikálních prostředků, jako jsou masáže, speciální cvičení, balneoterapie, elektroterapie. Také zejména využívá léčebnou tělesnou výchovu k léčbě pohybového aparátu.

Hlavní změnou, kterou sir Guttmann zavádí jako první na světě do kategorie léčebné rehabilitace, bylo pravidelné fyzioterapeutické cvičení u pacientů s poraněním páteře. Jeho nový režim nebyl pouze lékařský a chirurgický, ale měl hlavně účel rehabilitační.

Do té doby byli pacienti s poraněním páteře po úrazu prakticky pouze upoutáni na lůžko bez další systematické mobilizační péče.

„Pacienti si zvykli pouze nehybně ležet - A pak se najednou objevil náš tým sester a sir Guttmann s příkazem „Můžete to udělat!“, a já na to: „Musíme ho dostat nahoru“ ... Byli jsme tam, abychom je otravovali, abychom je povzbudili, abychom jim vše vysvětlili. A samozřejmě v první řadě většina z nich řekla: „Nemůžu Vás obtěžovat, od úrazu jsem se nikdy neposadil, tak proč bych měl teď začínat?“

Joan Newtonová, vrchní sestra

---

²² Defetismus: poraženectví, nedostatek sebedůvěry a víry v možný úspěch, vzdávání se předem

→ Model lékařské rehabilitace pod vedením L. Guttmanna

Znalosti fyziologie a neurologie umožnily siru Guttmannovi zavést nové postupy léčby pacientů při poraněních páteře, kteří trpěli akutním i chronickým poraněním míchy. Sir Guttmann byl jedním z prvních na světě, který poukázal na nutnost včasnosti rehabilitace a to ve chvíli, kdy je krevní řečiště kůže již dostatečně pružné pro uzavření malých cév. Dospěl k závěru, že výsledná ischemie by vedla k nekróze, následována infekcí a sepsí. V akutní fázi se také Guttmannův tým zaměřoval na podporu dechových cvičení, minimalizaci bolesti a kontrolu funkčnosti a samoovládání močového měchýře.

Dále trval na pravidelném otáčení paralyzovaných pacientů a to každé dvě hodiny, aby se snížil výskyt dekubitů (viz výše). Tento nový model rehabilitační péče byl náročný na personál a vzhledem k nedostatku personálu ve válečném období jeho tým později vyvinul speciální rám postele, ve kterém pacient mohl zůstat po dlouhou dobu a manipulace vyžadovala mnohem menší fyzickou námahu. (Guttmann, 1965)²⁰. Nyní je k přemístění a k přetočení pacienta třeba pouze jediná sestra.

Co bylo charakteristické pro léčebný režim L. Guttmanna?

„V podstatě pokud byli pacienti v péči jiného léčebného zařízení, zemřeli přímo na poranění páteře. Ale sir Guttmann měl až obsedantní kontrolu nad všemi aspekty péče v nemocnici, ať už to bylo uprostřed noci, aby se ujistil, že sestry obrátily pacienty, kontroloval se i práci uklízeček nebo to, že potraviny podávané na oddělení jsou kvalitní a čerstvé. Všechno bylo na jeho zodpovědnost. To byl velmi silný kontrast oproti pracovníkům v jiných nemocnicích.“

Dr. John Silver, spolupracovník a kolega ve Stoke Mandeville

Na léčebné rehabilitaci se podílí celá řada odborníků. Kromě odborných lékařů tvoří interdisciplinární tým rehabilitační lékař, fyzioterapeut, ergoterapeut, protetický pracovník. Podle potřeby může tento tým doplňovat psycholog, logoped, sociální pracovník.

2.3.1c Fyzioterapie

Fyzická rehabilitace slouží k maximálnímu možnému udržení rozsahu pohyblivosti kloubů pro zachování funkčnosti svalstva. Cílem je snaha o maximální obnovu postižených funkcí, co nejlepší využití zbylého svalového potenciálu, vytvoření náhradních mechanismů k dosažení co nejvyšší úrovně soběstačnosti a kvality života. Figuruje zde tělesná výkonnost, zaměřuje se na jednotlivé orgány nebo orgánové soustavy. Vychází z fyziologie a patofyziologie orgánů.

Na Stoke Mandeville využívali, kromě klasických modelů fyzické terapie, i model nový. Do rehabilitace zařadili sport, což je považováno za nejvýznamnější přínos sira Guttmanna do života osob s poraněním páteře. „*Vznik sportovní medicíny v Centrum Stoke Mandeville se datuje krátce po roce 1945, kdy si sir Guttmann všiml pacientů, kteří si venku na invalidních vozících posílali po zemi kámen pomocí obrácených vycházkových holí, vyskočil na židli, zkusil tuto aktivitu komentovat a zjistil, že sport musí být nedílnou součástí jím praktikované léčby.*“ (Silver, 2012)¹⁰

Právě sport jakožto prostředek k rehabilitaci dělal spinální jednotku ve Stoke Mandeville velmi výraznou a unikátní. Dot Tussler, jeden z nejdéle sloužících fyzioterapeutů na Stoke, to popisuje takto: „*Sport byl použit jako nedílná součást rehabilitačního programu, a to hlavně díky předpokladu, že sport bude prostředkem k rozvoji síly, rovnováhy a koordinace pro nově zraněné pacienty.*“

Primárním cílem sportu je rozvíjet sebekázeň, sebeúctu, soutěživého ducha a kamarádství - hlavní mentální postoje, které jsou nezbytné pro úspěšnou integraci zpět do společnosti. Kromě terapeutické hodnoty sportu jako doplňku k tradiční fyzioterapii (obnovuje u osob s postižením sílu, koordinaci, rychlost a vytrvalost) mají sportovní události výhodu, protože jejich rekreační a psychologické hodnoty a zároveň model sportu osob tak, jak ho nastavil právě sir Guttmann, plně kompenzoval abnormální psychologické a sociální postoje.

„Široce pojato, cíle sportu jsou vyjádřením principů, které platí pro postižené i pro nepostižené osoby. K tomu navíc přistupuje obrovská terapeutická hodnota sportu a jeho nezastupitelná role v procesu fyzické, psychické a sociální rehabilitace postižených.“

Sir Ludwig Guttmann

Sir Guttmann řídil a plánoval na Stoke Mandeville kompletní metodiku rehabilitace. Ačkoli některé jeho myšlenky byly odvážné a nesetkaly se s aktivním a účinným užitím v praxi mimo Stoke Mandeville, dodnes se najdou minimálně sympatizanti.

Kupříkladu, sir Guttmann trval na tom, že i pacienti s lézí obratle C7, tj. s lézí v oblasti krční páteře, budou po správné fyzické rehabilitaci schopni vstát z postele či vozíku a s pomocí třmenů nebo loketních berlí budou schopni ujít kratší vzdálenosti, což do té doby byla myšlenky neakceptovatelná.

Význam fyzikální rehabilitace se povedlo L. Guttmannovi demonstrovat na případech pacientů znehybněných po akutní paraplegii. U těchto pacientů se objevily druhotné komplikace, jako byly kontrakce svalů, extrémně ztuhlé klouby nebo hluboká žilní trombóza dolních končetin, ale po

zařazení aktivní fyzické rehabilitace došlo ke zmírnění či úplnému odbourání těchto komplikací. Poté, co byli pacienti schopni se pohybovat pomocí kompenzačních pomůcek, jim sir Guttmann se svým týmem nastavil aktivní program na míru.

- Ukázka denního rozvrhu: ráno: jízda do kopce/z kopce* + dílny (dřevařské, tkalcovské)

odpoledne: plavání, jízda do kopce/z kopce

večer: terapie, odpočinek

* jízda do kopce/z kopce: součást fyzioterapie, účelně umístěna ráno a odpoledne. Pacienti měli za úkol vyjet, případě sjet kopec bez nutnosti asistence jiné osoby. Toto cvičení mělo demonstrovat situaci, kdy si pacient má vybojovat svou vlastní cestu zpět na vrchol.

Další z přínosů sira Guttmanna do oblasti rehabilitace je, byť nepřímý, položení základní myšlenky pro vznik klasifikace poranění páteře, dnes známé jako Frankelova klasifikace. Podnětem pro vznik klasifikace poranění páteře bylo dobové nedostatečné pojmenování a určení daného postižení.

Box 1: Frankel scale^[9]

- A. Absent motor and sensory function
- B. Sensation present, absent motor function
- C. Sensation present, motor function present but not useful (Grade 2–3/5)
- D. Sensation present, motor function present and useful (Grade 4/5)
- E. Normal motor and sensory function.

(zdroj obrázku: Indian Journal of Palliative Care)

A - úplné poškození motoriky a senzitivní inervace

B - úplné poškození motoriky, senzitivita částečně zachována

C - částečné zachování motoriky, funkčně však nevyužitelné, částečné poškození senzitivity

D - částečné, funkčně využitelné zachování motoriky, částečně nebo plně zachovaná senzitivita

E - normální motorická i senzitivní funkce

2.3.1d Pracovní rehabilitace

Guttmann do své metodiky rehabilitace automaticky zařazoval i přípravu na pracovní integraci.

Vytváření a úprava pracovních míst ve spolupráci se StokeMandevillskými firmami se stala jedním z nejvýznamnějších cílů L. Guttmanna, na kterém pracoval až do své smrti.

Také položil základy rodinného bezbariérového bydlení. Nutnost adekvátního bydlení, které je přizpůsobené danému tělesnému postižení, je jedním z prvků úspěšné integrace.

Při nabývání a zdokonalování těchto stanovených cílů čerpal z vůbec prvních zkušeností o bezbariérových budovách a to v bytech pacientů v Úrazovém centru provozovaném Britským

červeným křížem v blízkosti Macclesfieldu. (Schültke, 2001)⁴

2.3.2 Psychika, psychologie a psychická rehabilitace

Důležitou součástí komplexní léčby u osob s poraněním páteře je silná psychika. Jelikož měl sir Guttmann základy v oboru neuropsychiatrie a pacienty znal nejlépe, fungoval ve Stoke Mandeville také na postu interního psychologa. Využíval metodu pracovních činností a skupinové terapie. Domníval se, že práce je to, co pacienti k úspěšné psychologické léčbě potřebují. Skupinová terapie byla praktikována na otevřeném, 22 nebo 24 lůžkovém oddělení, docházelo zde ke spontánní skupinové terapii s velkou mírou vzájemné podpory. Tato metodika u většiny pacientů přinesla velmi výborné výsledky, ale protože byl sir Guttmann hlavně specialistou na poranění míchy, nastoupil na vedoucí post klinického psychologa dr. Paul Kennedy z Chicaga. (Dr. Kennedy je nyní vedoucím katedry psychologie ve Stoke Mandeville a profesorem na Univerzitě v Oxfordu).

2.4 Klinika dnes?

Národní centrum pro poranění páteře ve Stoke Mandeville (NSIC) je nejstarší a jedním z největších dosud fungujících center na světě. V minulých letech prošlo kompletní rekonstrukcí, a to díky penězům od Jimmyho Savilla, prezidenta nadačního fondu.

Princip včasného přijetí pacienta, péče pod dohledem specialisty, multidisciplinární tým a celohospitační sledování zůstalo zachováno v původním modelu sira Guttmanna. Byl rozšířen lékařský personál, posílena možnost vzdělávání pacientů během pobytu v centru, bylo pořízeno nové chirurgické a obecně lékařské vybavení.

Od 80. let se klinika rozrostla o tenisové kurty, dráhu na kuželky, atletickou dráhu, střelnici atd., vše je pod záštitou *víceúčelového sportovního arálu Ludwig Guttmann Sports centre for Disabled – Stoke Mandeville*. Klinika a její okolí je dnes využíváno k pořádání sportovních soutěží všeho druhu a to jak na amatérské, tak i profesionální vrcholové úrovni (např. 2009 - Evropský šampionát basketbalu vozičkářů, 2010 - Mistrovství světa v paralympijské střelbě).

Původní oddělení výzkumu bylo rozšířeno na všechna medicínská oddělení a do dnešního dne bylo vydáno více než 500 odborných publikací, článků a učebnic. (Stoke Mandeville Stadium)²¹

Sumarizovaná historie Stoke Mandeville

- 1940:* nemocnice Stoke Mandeville je postavena jako lékařské zařízení pro stav nouze
- 1944, 1. února:* Dr. Ludwig Guttman nastupuje do Stoke Mandeville; otevření spinální jednotky
- 1945:* uzavření lokálních spinálních jednotek v Barnsley Hall, Basingstoke, Leatherhead, Llandrindod Wells a Winwick, pacienti přeloženi na Stoke Mandeville
- 1948:* první Hry Stoke Mandeville
- 1952:* účast prvního zahraničního týmu (Nizozemí) na Hrách → Mezinárodní hry Stoke Mandeville
- 1960:* První paralympijské hry v Římě
- 1961:* vznik Britské sportovní asociace pro osoby se zdravotním postižením; zavedení organizovaného sportu na muže, ženy a děti
- 1968:* zahájena výstavba vícesportovního Stadionu ve Stoke Mandeville (cena 350.000 £); organizace Her předána do rukou nadací
- 1969, 2. srpna:* královna Alžběta slavnostně otvírá Stadion; 21. výročí Mezinárodních her Stoke Mandeville
- 1979:* výstavba 400m dlouhé atletické běžecké dráhy
- 1974:* výstavba arény na kuželky Lady Guttman Indoor Bowl Center
- 1980, 18. března:* Sir Ludwig Guttman umírá; Stadion se přejmenovává na Ludwig Guttman sports centre for disabled
- 1981:* oficiální otevření Olympijské vesnice, práva získává hon. lord Porritt
- 2000:* rekonstrukce
- 2003, 1. března:* znovuotevření Stoke Mandeville Stadium
- 2003, 8. března:* oficiální reotevření Stadionu princem z Walesu
- 2008:* lord Coe zahajuje výcvikový tábor v rámci příprav na nadcházející Letní paralympijské hry v roce 2012, Londýn; výstavba tenisových kurtů
- 2008, 17. září:* v Pekingu předáno pořadatelství LPH
- 2009:* Stoke Mandeville hostí Evropský šampionát v basketbalu vozíčkářů
- 2010:* hostí Mistrovství světa v paralympijské střelbě
- 2012:* odhalení sochy L. Gutmanna za přítomnosti dětí L. Gutmanna; start běhu s paralympijským ohněm

3 Vznik a vývoj sportovních soutěží pro osoby s postižením

3A - Historie užívání vozíku pro osoby s postižením

Nejstarší dochovaná písemná zpráva tvrdí, že prvním uživatelem vozíku, respektive „křesla na kolečkách“ byl člověk zcela zdravý. Tuto informaci přinesl významný kronikář John Evelyn, sloužící na anglickém dvoře. V kronice se popisuje, jak se dne 11. ledna 1662 zúčastnil slavnostní večeře, která byla pořádána na dvoře Ludvíka Stuarta, tehdy lorda D'Aubignyho. Při této příležitosti předváděl lord D'Aubigny svůj nový dům Arundel House. NA dvoře lodra se nacházelo několik kuriozit. Jednou z nich byl i jakýsi vozík na čtyřech kolech pro usnadnění pohybu. Vozík sloužil samotnému majiteli, neboť – jak napsal kronikář Evelyn - „byl osoba bystrých a svěžích smyslů, ale života pohodlného a snadného.“ Kronikář píše o vozíku jako o „whee-le-chaire“, tedy jako o křesle na kolech a právě pod tímto názvem se invalidní vozík dostal do anglické slovní zásoby a v anglofonních zemích se toto pojmenování dochovalo dodnes. (Kábele, 1992)²²

Teprve 20. století lze považovat za počátky užívání vozíků i pro osoby s ochrnutím nebo deformacemi dolních končetin. Užívání vozíku zavedlo osoby s postižením do světa zdravých lidí, pomohlo jim se lépe orientovat ve společnosti, zvýšilo nezávislost na pomoci druhých, těmto osobám vzrostla možnost v navazování pracovních a sociálních kontaktů a tím se i zákonitě zvýšila participace na životě společnosti. (Kábele, 1992)²²

V průběhu této společenské integrace se také začal formovat a rozrůstat zájem o sportovní a rekreační aktivity vozíčkářů. K tomu nelichotivě napomohla smutná skutečnost válečných následků, zejména druhé světové války (viz. kapitola 2.1). Sport osob tělesně postižených se začal rozvíjet nejen v Británii, ale i ve zbylých koutech světa. Velký rozmach, kromě Británie, zaznamenaly i USA a to hlavně zásluhou rehabilitačních center pro válečné veterány PVA.²³ Tato centra byla zřízena prakticky ve všech amerických státech.

3.1 Prvopočátky sportovních akcí pro osoby s postižením

Historicky první zmínka o osobách s postižením, kteří se věnují aktivitě podobné dnešnímu sportu, je zaznamenána v období napoleonských válek, kdy tým ozbrojených sil hrál v Greenwichské nemocnici zápas v kriketu s pacienty po amputacích. V 19. století se dva muži po amputaci, s dřevěnou protézou, účastnili vycházkového závodu během sportovního festivalu na Newmarkket Health. Karl Gebhart, německý lékař, využíval sport v rehabilitaci již v roce 1936, ale zaměřoval se pouze na pacienty nevidomé a po amputacích horních nebo dolních končetin a cílem bylo udržet

---

23 PVA: Paralyzed veterans of America

pacienty po amputacích aktivní do té doby, než dostanou protézy.

První pokusy o sportovní soutěže osob s postižením zaznamenáváme v roce 1946. V Kanadě a v USA byly poupraveny disciplíny lehké atletiky a tradiční plavání. Ze sportovních her to byl basketbal, softbal a vodní pólo. Oproti tomu ve Velké Británii se věnovali nejen lehké atletice a plavání, ale také šermu, lukostřelbě, kuželkám, vzpírání a v neposlední řadě i volejbalu. (Kábele, 1992)²²

Většina pramenů uvádí, že první oficiální hry osob s transversální míšní lézí či hry pro osoby s postižením, byly Hry Stoke Mandeville konané 28. července 1948. Pokusy o komplexní sportovní akce na podobném principu fungování jako později ve Stoke Mandeville ale sahají ještě o tři měsíce zpět, před Hry Stoke Mandeville, a to do našich českých Kladrub.

První Kladrubské hry pro tělesně postižené se konaly v dubnu roku 1948, konkrétně od 15. do 24. dubna 1948, ale snahy o komplexní sportovní akci pro osoby s postižením páteře ztroskotaly na negativním ohlasu kladrubských lékařů zodpovědných za chod rehabilitačního ústavu, a tak bylo provozování sportu ve středočeských Kladrubech oficiálně přerušeno na více než 20 let. (Kudláček, 2007)²⁷.

Na rozdíl od Kladrub se ve Stoke Mandeville sport nadále rozvíjel a proto se mohly v roce 1952 uskutečnit první mezinárodní hry vozičkářů. Vše se odehrálo pod hlavičkou a drobnohledem sira Ludwiga Guttmanna, který prohlásil: „*Sport by se měl stát pro postiženého hybnou silou, která mu pomůže znovu nalézt nebo obnovit vlastní vztah k okolnímu světu a tím k vlastnímu uznání sebe sama jako rovnocenného a plně svéprávného občana.*“ (Kudláček, 2007)²⁷

Sportovní aktivity na Stoke Mandeville představily sport především jako prvek pro trénování těla a sekundárně měly za cíl oživit ducha a uspokojit sebe sama. Aktivity se provozovaly prakticky všude: na odděleních, v místním gymnáziu, v tělocvičně, na parkovišti a na trávnících ve Stoke Mandeville. Prvními sporty byly kulečník, šipky, stolní tenis, plavání a velmi populární lukostřelba, která se opírala hlavně o rozvoj síly horní poloviny těla, což by znamenalo, že by paraplegici mohli soutěžit se svými protějšky bez zdravotního postižení a byla to právě lukostřelba, která byla prvním oficiálním sportem Her Stoke Mandeville 1948. Týmové sporty byly přidány až později a mezi první patřilo bezbariérové pólo na vozíku hrané s pukem a holemi. Později ale kvůli častým úrazům rukou a obličejových částí bylo pólo nahrazeno basketbalem na vozíku. Týmové hry začleněné do rehabilitačního programu se brzy vyvinuly ve sportovní aktivity, na nichž se mohli podílet muži, ženy i děti a to bez rozdílu, i po propuštění ze Stoke Mandeville.

3.2 Hry Stoke Mandeville

Tuto podkapitolu si dovolím začít citátem Gottfrieda Kellera: „*Člověk handicapovaný pozná své zdroje sil teprve, když se s ním jedná jako s normálním.*“

Hry Stoke Mandeville jsou považovány za první komplexní sportovní soutěž pro osoby s postižením. První Hry Stoke Mandeville se konaly 28.července 1948 . Her se účastnilo 14 mužů, bývalých příslušníků Britských sil, a dvě ženy výhradně z Britských ostrovů. Soutěžilo se v lukostřelbě na trávníku mimo nemocniční areál. Datum 28. července nebylo vybráno náhodně, ale byl to den shodující se s datem oficiálního zahájení XIV. Letních olympijských her v Londýně, Guttman chtěl, aby jeho Hry měly větší význam. Udělal tím první krok k myšlence o založení mezinárodních her. Od roku 1948 se Hry ve Stoke Mandeville konají pravidelně.

O 2 roky později se Her účastnilo již 14 týmů s více jak 55 závodníky a v roce 1952 přijel na Hry tým nizozemských paraplegiků a válečných veteránů a protože se jednalo o tým mimo Britské ostrovy, byly tyto Stoke Mandevillské hry 1952 označeny za první klání Mezinárodních her pro sportovce s postižením, dnes označované jako „paralympijské“. Her v Roce 1952 se účastnilo 130 sportovců na ortopedických vozících. A jak mezinárodní popularita sportu vozíčkářů stoupala, byla ještě téhož roku založena Mezinárodní sportovní organizace vozíčkářů. Silící zájem o hry a zvyšující se účast přiměla L.Guttmanna k založení Mezinárodní sportovní organizace pro vozíčkáře (*1957). Díky nadále stoupajícímu zájmu se mohl uskutečnit Guttmanův sen o organizaci Her na stejném místě, které hostí hry Olympijské. Tento sen se povedlo uskutečnit již v roce 1960, kdy se necelé dva měsíce po skončení XVII. Her olympiády v Římě konaly Mezinárodní hry, první Paralympijské, kterých se účastnilo na 350 sportovců s postižením, mužů a žen z 24 zemí světa. (Mandeville Legacy, 2011)⁷.

Tradice byla přerušena 2 roky před Hrami 1968, kdy se Mexico vzdalo pořádání Her kvůli údajným technickým potížím, a tak s cílem udržet tradici přijal sir Guttman nabídku od izraelské vlády, zda by nechtěl uspořádat Mezinárodní hry Stoke Mandeville 1968 v městě Ramat nedaleko Tel Avivu (nabídka Izraele na pořádání Her byla motivována i tím, že Izrael chtěl oslavit 20. let nezávislosti a tím by akci dodal ještě větší slávu). Zahajovací ceremoniál se konal 4. listopadu 1968 na stadionu Hebrejské univerzity v Jeruzalémě a účastnilo se ho více než deset tisíc diváků. Statistiky uvádějí, že se těchto Her účastnilo 750 sportovců z 29 zemí světa.

V roce 1969 slavily Stoke Mandevillské hry dvacátý rok existence a tak tyto výroční hry odstartovala slavnostním proslovem sama Královna Alžběta II.

Vybavení Her Stoke Mandeville bylo z počátku vybavení do běžného provozu, takže například

invalidní vozíky na běžné užívání byly těžké a složité na ovládání, tak se začaly využívat na statickou činnost paraplegiků, konkrétně na lukostřelbu. Vozíky na basketbal, jejichž prototypy byly vyrobeny v USA (firmy Everest a Jennings), měly svou premiéru na Hrách v Torontu v roce 1976 – byly snadněji ovladatelné, měly odlehčenou konstrukci (slitina titanu), sedáky šité na míru, měly tím pádem zvýšenou funkčnost a lze je přirovnat k profesionální sportovní obuvi.(Silver, 2012)¹⁰

3.2.1 Zásady, pravidla a filozofie Her Stoke Mandeville podle L. Guttmanna

Hry pro osoby s postižením se řídily pravidly Pierra de Coubertina, otce olympismu. Ne nadarmo je sir Guttmann přezdívám otcem paralympismu. I dnes se zákonitosti paralympijského sportu řídí Olympijskou chartou, jejíž pravidla jsou upravena pro potřeby paralympismu ve stanovách IPC.²⁴ Filozofie Her ve Stoke Mandeville se nevztahovala pouze na sportovce, ale na každého, a to nejen na krátkou dobu, ale po celý jeho život. Netýkala se pouze vítězství a závodění, ale hlavně budování hodnot, fair play a zvláště hodnot spojených s účastí a spoluprací, sportu nejen jako aktivity, ale také jako faktoru přispívajícího ke vzdělávání, výchově a rozvoji jedince, jeho osobnosti a sociálního života. (Dovalil, 2004)²³

3.2.2 Mezinárodní lékařská společnost pro léčbu paraplegie

S rostoucím zájmem o sport, s pořádáním soutěží ve Velké Británii i v zahraničí, bylo nutné zajistit lékařský doprovodný tým pro sportovce s postižením. V roce 1955 lékaři z různých zemí, kteří doprovázeli týmy na sportovní soutěže osob s postižením, se začali scházet a neformálně diskutovat o jejich klinické práci a výzkumu. Postupně se těchto setkání účastnilo více a více lidí a stávala se tak více formálními, a proto byla za tímto účelem v roce 1961 založena Mezinárodní lékařská společnost pro léčbu paraplegie (International Medical Society of Paraplegia). Sir Guttmann byl jednohlasně zvolen jejím prezidentem.

V raných létech se každým rokem konalo pravidelné vědecké setkání, a to v prostorách StokeMandevillské nemocnice, s výjimkou paralympijských let, kdy se účastnili spolupráce s organizátory paralympiád.

Dnes tato společnost nese název International spinal cord injury society neboli Mezinárodní společnost pro úrazy míchy a každoroční setkání se konají v původním duchu i dnes a to v mnoha různých zemích. Existují navíc i regionální společnosti rozmístěné po celém světě.

---

24 IPC – International Paralympic Committee – Mezinárodní paralympijský výbor

3.3 Sportovní výbory

Sportovní hnutí zdravotně postižených má mnoholetou tradici a tak její tradici lze vystopovat až do roku 1924, kdy vznikla první oficiální organizace a to CISS²⁵. Protože sport osob s postižením nabíral na popularitě, začaly vznikat další organizace a výbory: roku 1959 byl založen Výbor Mezinárodních her Stoke Mandeville, který byl zodpovědný za organizaci sportovních aktivit. Ústava a sportovní stanovy Velké Británie změnily oficiální název výboru na ISMGF²⁶, který se roku 1990 stal oficiální členem sportovních výborů Britských ostrovů, ale opět s novým názvem, tentokrát ISMWSF (International Stoke Mandeville Wheel Sports Federation). Zasedání Světové federace veteránů v následujícím roce zřizuje první organizaci na vzdělávání v oblasti sportu osob se zdravotním postižením – jejím cílem bylo vytvořit společnost, která by zahrnovala souhrnně všechny skupiny zdravotního postižení. To vedlo k vytvoření organizace *ISOD*, Mezinárodní sportovní organizace pro osoby se ZP. ISOD se stal na přechodnou dobu zastřešující organizací pro všechny postižení a díky iniciativě této organizace se sportovci s amputacemi poprvé objevují na Paralympijských hrách už v roce 1976.

V roce 1978 vzniká *Mezinárodní organizace pro sport a rekreaci lidí s centrálními poruchami hybnosti*, která je dnes jedním ze čtyř hlavních členů Mezinárodního paralympijského výboru (MPV).

V současné době pod MPV spadá ještě *IBSA* – International Blind Sport Association (Mezinárodní sportovní organizace pro nevidomé, *1980)

INAS-FMH – International Sports Federation for Persons with Mental Handicap (Mezinárodní sportovní organizace pro osoby s mentálním postižením, *1986)

IWAS – International Wheelchair & Amputee Federation (Mezinárodní federace osob na vozíku a po amputaci, *2004) (IPC)²⁴

Více než deset let se objevovaly pokusy založit jednotnou mezinárodní organizaci, která by zahrnovala všechny typy zdravotního postižení, až v roce 1982 vzniká koordinační výbor ICC, jehož úkolem bylo předpřipravovat podmínky pro vznik takové formace. Po mnoha poradách zástupců všech výše jmenovaných mezinárodních organizací zdravotně postižených a po mnoha kompromisech na konferenci v Düsseldorfu v září 1989 vzniká ICSOD, Mezinárodní organizace zdravotně postižených. Roku 1992 vzniká vrcholná a nejdůležitější organizace, která má dnes záštitu nad veškerým děním ve sportu osob s postižením, vzniká Mezinárodní paralympijský výbor.

---

25 CISS- Comité International Sport des Sourds – Mezinárodní svaz pro neslyšící sportovce

26 ISMGF – Mezinárodní federace Stoke Mandevillských her

Primárním cílem MPV je řídit, rozvíjet a podporovat Paralympijské hry, neboť paralympijské hry jsou nejlepší příležitostí, kde lze prezentovat výkony a výsledky zdravotně postižených sportovců, dále má na starost i otázky týkající se přímo paralympijských her – platnost sportu, definice jednotlivých soutěží, počet závodníků, koordinaci technických, lékařských a klasifikačních otázek a marketingu.

MPV se řídí pravidly paralympismu, jehož součástí jsou i původní stanovy Her Stoke Mandeville. (Lacina a kol., 2004)²⁵

3.4 Paralympijské hry

3.4.1 Pravidla paralympismu

Těžištěm olympismu a později paralympismu se staly myšlenky *Kalokaghatie*, chápané jako cílevědomý rozvoj osobnosti sportovce, kultivovaný v harmonii jeho fyzických, duchovních, morálních a společenských sil.

Sport zdravotně postižených je zvláštní, společensky velmi významnou oblastí a to ze dvou důvodů:

- 1) jeho aktivní provozování kompenzuje sportovcům jejich zdravotní omezení a dodává jejich životu novou dimenzi
- 2) trénink sportovců a jejich účast v soutěžích napomáhá integraci do společnosti.⁶

Sport zdravotně postižených se organizuje a provádí na všech úrovních – rekreační, výkonnostní i vrcholové. Člení se podle druhu postižení do kategorií a předpokládá speciální zabezpečení materiálním vybavením, organizací, odborníky a také zvláštní úpravu pravidel. (Dovalil, 2004)²³
V rámci zachování co nejrovnějších podmínek a pravidla fair play jsou sportovci rozděleni do tříd podle míry postižení a zdravotnické kategorie. Při rozdělování do těchto tříd se hodnotí především funkční dopad postižení na pohybové dovednosti jedince. (Herrmann, 2015)²⁸

3.4.2 První paralympijské hry a jejich další vývoj

Paralympijské hry: vícesportovní událost určená pro sportovce s trvalým tělesným, mentálním a senzorickým zdravotním postižením, zahrnuje sportovce se zdravotním postižením pohybu, amputacemi, oslepnutím a mentální retardací. (IPC)²⁴

Za první paralympijské hry jsou považovány hry roku 1960, kdy Mezinárodní Stoke Mandevillské hry opustily území Velké Británie a poprvé se konaly ve stejné zemi a městě jako hry Letních olympijských her, tj. Řím 1960. Přilákaly na 400 sportovců z 23 zemí světa.

První zimní paralympijské hry se konaly ve Švédsku, Örnkölsviku, v roce 1976.

Původně byly paralympijské hry určeny výhradně pro sportovce s těžkým postižením páteře – paraplegiky, ale v roce 1960, pod záštitou Světové federace bývalých členů British force - Mezinárodní pracovní a sportovní skupiny pro invalidy, vznikla ISOD, která nabídla příležitost pro ty sportovce, kteří se nevešli do původní klasifikace Mezinárodních Stoke Mandevillských her. Byly to kategorie amputace, zrakově postižení a osoby s mozkovou obrnou, a tak se v průběhu let připojovaly další skupiny tělesných postižení, tzn. spastici, zrakově postižení, manismus, postižení svalovou dystrofií a řada dalších. Přidání těchto skupin sebou neslo změnu ve zdravotnické klasifikace postižení, zvýšení počtu sportovních disciplín, bezpochyby vzrůstající popularitu paralympijských her a nastavení čtyřletého olympijského cyklu.

Paralympijské hry se zpravidla konají týden po Hrách olympijských, ve stejném městě a na stejných sportovištích. Poprvé tomu tak bylo během XXIV Letních olympijských her v Soulu a o čtyři roky později na XVI Zimních hrách v Alberville. (IPC)²⁴

V průběhu času se organizace a struktura paralympijských her stala více profesionální a odborná, což se odrazilo na neustálém zlepšování systému klasifikace, zvýšení standartu rozhodování, trénování, školení a pravidelné aktualizaci pravidel pro daný sport.

Dnes je součástí paralympijských her více než 21 sportů pro všechny typy postižení a paralympijské hry se staly fenoménem po celém světě! V televizi je sledují miliony diváků a ačkoli nikdy nebudou natolik mediálně propagované a divácky zajímavé jako Olympijské hry, tak i přesto je lze považovat za jednu z největších sportovních událostí.

3.4.3 Význam her pro osoby s postižením

Existence Paralympijských her a možnost účastnit se a srovnávat sportovní výkonnost se stejně znevýhodněnými osobami je pro samotné sportovce důležitým faktorem. Celé paralympijské hnutí se pohybuje v myšlenkách a ideálech moderního olympismu a hlavním přínosem paralympijských her pro samotné sportovce je snaha sportovní seberealizace člověka s daným typem postižením co nejvíce se přiblížit svým výkonem zdravé populaci. (Lacina a kol, 2004)²⁵

Dalším významný přínosem Her a sportu obecně je rozvoj po stránce fyzické, psychické a morální, učení fair play a udržení soutěžního ducha, aktivní mysli a těla i při tak vysokém postižení, jakým poranění páteře je.

4 Empirická část: vyhodnocení dotazníku – Paralympismus ve spojení se sirem Guttmannem

Otázky segmentační, orientační: 1. věk?

2. pohlaví?

3. dosažené vzdělání?

Dotazníkové otázky: **I.** Víte, co to jsou paralympijské hry?

II. Vyberte správnou definici pro paralympijské hry

A) vícesportovní událost určená pro sportovce s trvalým tělesným, mentálním a senzorickým zdravotním postižením

B) vícesportovní událost určená pouze pro sportovce s trvalým tělesným postižením

C) nejde o sportovní událost

III. Víte, jak často se paralympijské hry konají a kdo je jejich zakladatelem?

IV. Říká Vám něco osobnost sira L. Guttmanna?

A) ano → segmentační otázka: Víte, jaká byla jeho hlavní myšlenka a čím obohatil svět osob s postižením?

B) ne

V. Tušíte, ve kterém státě se začala formovat myšlenka paralympismus?

VI. Zajímáte se o sport osob s postižením?

A) zajímám se

B) nezajímám se

C) pouze v době paralympijských her

VII. Napište, proč byl podle Vás sport zařazen do rehabilitace osob s postižením, jaký měl v rehabilitaci význam?

VIII. Je sport pro osoby s postižením důležitý? Proč? A jaký je jeho přínos?

IX. Myslíte si, že se zájem o sport osob s postižením bude měnit? A jakým směrem?

A) k lepšímu

B) k horšímu

C) bude neměnný

Vzhledem k dosaženým výsledkům jsem respondentům z Velké Británie položila bonusovou (10.) otázku: *Domníváte se, že se sport osob s postižením může dostat na stejnou úroveň zájmu médií jako sport osob bez postižení?*

4.1 cíl výzkumu

Hlavním cílem byla vzájemná komparace České republiky a Velké Británie co se týče znalosti, vztahu a orientace v tematice paralympismu a osobnosti sira Ludwiga Guttmanna.

4.2 zvolená metoda

Pro výzkum jsem užila metodu dotazování. Výzkum probíhal elektronickou formou na přelomu měsíce března/dubna 2017 a mezi respondenty byl dotazník rozšířen náhodně. Dotazník obsahoval 12 výše uvedených otázek, z nichž tři byly otázky orientační, segmentační, týkající se věku, pohlaví a dosaženého vzdělání respondentů. Následovalo devět otázek, v případě respondentů z Velké Británie deset otázek, které se týkaly tematiky paralympismu a osobnosti sira Guttmanna.

4.3 popis vzorku respondentů

Jednalo se o náhodně vybranou skupinu respondentů různého věku, pohlaví a vzdělání. Respondenti byli z České republiky a z Velké Británie. Z České republiky se jednalo o 20 respondentů a z Velké Británie o 10 respondentů. Poměr vzorku osob ČR versus VB byl 2:1, ale co do různorodosti odpovědí se oba státy výrazně neliší.

Jednalo se o dvě různorodé skupiny převážně žen. Celkově šlo o osoby se vzděláním od základní po vysokou školu, rozdílného věku a volnočasového zaměření.

4.4 výsledky výzkumu

Otevřená odpověď na otázku č. III – Víte, jak často se konají Paralympijské hry a kdo je jejich zakladatelem?

Z 20 dotázaných občanů ČR vědělo správnou odpověď 19 z nich – Paralympijské hry se konají jednou za 4 roky, ale s druhou částí otázky: *Kdo je jejich zakladatelem?* měli výrazný problém, z 19 osob, které věděli správnou odpověď na první část, jich zakladatele sira Guttmanna jmenoval pouze jeden z nich. Výpovědní hodnota této statistiky ukazuje, že všeobecně známé informace jako je čtyřletý olympijský/paralympijský cyklus nečiní laické veřejnosti problém, ale odbornější nebo spíše konkrétnější a ne tak známá informace lidi zaskočila. 3 respondenti uvedli jako zakladatele paralympijských her Pierra de Coubertina (zakladatel novodobých olympijských her), ale jednalo se o studenty sportovních fakult, kteří prošli základním kurzem Vybraných kapitol sportovní kultury,

takže je nelze považovat za plně laickou veřejnost. Oproti tomu Velká Británie – z 10 respondentů mi kompletně správně, na obě části otázky, odpovědělo 6 osob a 4 osoby zakladatele PH nevěděli. Když dáme do komparace znalost osobnosti Ludwiga Guttmanna v pozici zakladatele paralympijských her, tak musíme uznat, že občané Anglie mají o jeho osobě širší povědomí, znají ho a dle odpovědí třech z nich ho považují za jednu z nejvýraznějších osobností sportu Britských ostrovů.

Otázkou č. IV. Říká Vám něco osobnost sira Ludwiga Guttmanna? lze na tuto statistiku navázat.

V České republice dopadly výsledky následovně: ANO 4x X NE 16x, lze tedy říci, že pouze 1/3 dotazovaných zná osobnost sira Ludwiga Guttmanna a to ve spojitosti s rehabilitacemi a medicínskou praxí, jak bylo uvedeno v segmentační otázce. Ve Velké Británii byl poměr odpovědí 50:50.

V otázce č. V. jsem se dotazovala na stát, kde se zrodila myšlenka paralympismu. V České republice se drží trend o francouzsko – anglické tradici dané dějinami a významnými historickými událostmi, na což poukazuje i statistický výsledek odpovědí na tuto otázku - 16 osob odpovědělo „nevím“ a pouze 4 osoby konkrétněji a to následovně: 3x Anglie nebo Francie, 1x uvedli jako zemi původu paralympismu USA. Anglie je na tom opět o poznání lépe, z 10 dotazovaných bylo 5 správných odpovědí – Anglie a zbylých 5 respondentů neodpovědělo a nebo nenapsalo konkrétní odpověď. Z toho vyplývá, že paralympijská tradice se u nás (v ČR) nepodporuje, neudrzuje a ani není prioritním zájmem.

Nyní následují dvě otázky, v jejichž odpovědích nelze nalézt výraznější rozdíly.

Otázka č. VII. - Nejčastější odpovědi na tuto otázku - Proč byl podle Vás zařazen sport do rehabilitace osob s postižením a jaký měl v rehabilitaci význam?, byly odpovědi týkající se rozvoje lidského těla a svalového tonusu (rozvoj síly, koordinace, zlepšení kondice).

V otázce č. VIII. - Zda je sport pro osoby s postižením důležitý, proč a jaký je jeho přínos? se nejčastěji vyskytovaly odpovědi: „*posouvají hranice*“, „*získávají přátele*“, „*vhodný pro trávení volného času, relaxace*“, „*udržování kondice*“.

V dodatečné bonusové otázce pouze pro Velkou Británii, která byla v dotazníku vygenerována až na základě předchozích statistik: *Domníváte se, že se sport osob s postižením může dostat na stejnou úroveň zájmu médií jako sport zdravých?* - poměr odpovědí ANO X NE byl přesně 1:1, hlavní argumenty, proč si lidé myslí, že: Ano, může se dostat na stejnou úroveň médií, nejlépe vystihuje tato konkrétní odpověď: *protože i sport osob s postižením skýtá napětí, adrenalin, překvapení, možná ne stoprocentně, ale je třeba větší finanční podpory, aby se tito lidé dostali do povědomí každého občana Anglie, protože to, co dokázali, je opravdu obdivuhodné.*

Protiargument Ne vystihuje zase tato odpověď: *Paralympijské hry nejsou tak zprofanované jako ty olympijské, netěší se zájmu společnosti, netrhají se světové rekordy a obecně stojí tento obor na pokraji zájmu.*

Já osobně si myslím, že Paralympijské hry se mohou dostat na stejnou úroveň, ať už finanční, mediální nebo společenskou, jako ty Olympijské, ale vše závisí na zájmu společnosti o tuto oblast sportu. Proč by se měli dávat finance a cenné minuty do něčeho, co se pro společnost jeví jako neatraktivní?

4.5 zhodnocení výzkumu

Co se obecné znalosti paralympismu týče, tak si oba státy vedou velmi obdobně, ale ve znalosti osobnosti sira Guttmanna Anglie dominuje. Tento dotazník mi jen potvrdil informace, které jsem při vypracovávání této práce zjistila, a to, že sir Guttmann byl a stále je ve Velké Británii jako osobnost velmi považován a ačkoli některé z jeho přístupů se dnes již nepoužívají v původní podobě, tak jeho sláva zůstává. Lidé o něm mají alespoň obecné povědomí. Velmi tomu napomohlo pořadatelství Letních paralympijských her v roce 2012, kdy od Kliniky Stoke Mandeville vybíhala štafeta s paralympijským ohněm a občané Británie měli díky médiím možnost vše sledovat a získat informace. Oproti tomu v České republice je znalost sira Guttmanna velmi omezená až nulová. A to i přesto, že jeho kořeny sahají do sousedního Polska.

Z toho plyne fakt, že každý stát si svou historii uvědomuje nejvíce, výrazné osobnosti se dostávají na povrch a jejich znalost se stává informací nikoli odbornou, ale obecnou.

Otázkou je, zda by byla v Anglii osobnost L.Guttmanna známá u stejného procenta osob v případě, že by svou cestu nevedl na Britské ostrovy, ale do jiného státu? S největší pravděpodobností ne.

Myslím, že v tomto případě by na tom angličané byly stejně jako Češi dnes, protože dějiny státu, ve kterém žijeme, nám jsou vždy bližší a informace jsou dostupnější a to i ve školách, médiích apod.

Jedním z doporučení by mohlo být dodržení stanoveného cíle celé bakalářské práce, a to více informovat o osobě sira Guttmanna u nás v České republice a možná také více rozšířit povědomí o paralympijském sportu a paralympismu jako takovém.

V úplném závěru komparace odpovědí dotazníku musím, ač velmi nerada, přiznat, že Anglie si paralympijskou tradici pěstuje a zachovává mnohem lépe a vydatněji než my Češi. Domnívám se, že ačkoli čeští sportovci s postižením dosahují úspěchů a vozí paralympijské medaile pravidelně, jsou většinou naší společnosti naprosto lhostejní a jejich úspěchy jsou jakýmsi způsobem degradovány. Výsledky srovnání potvrzují i historické prameny. Uvedu to zde na příkladu vzniku spinální jednotky: zatímco vůbec první spinální jednotka v České republice byla založena v roce

1992 v Brně, v přízemí Úrazové nemocnice (zakladatelem je prof. Peter Wendsche) a bohužel se na dlouhých deset let jednalo o jediné zařízení tohoto druhu u nás, v Anglii vzniklo komplexní centrum a spinální jednotka již ve 40 letech 20. století právě zásluhou sira Guttmanna. U nás jsou první zprávy o specializovaných neurochirurgických pracovištích z období 70. let a to díky profesoru V. Benešovi, tak v Anglii sir Guttmann šel touto cestou již o 10 let dříve. Dalším průkazným faktorem je i vznik zdravotních center a organizací – v České republice vzniká takováto iniciativa v roce 1999 při vzniku České spondylochirurgické společnosti a později v roce 2002 vzniká Metodické opatření Ministerstva zdravotnictví, které stanovuje zdravotnická zařízení pro zajištění komplexní péče při spinálních postiženích (Kříž, 2013)²⁶. Oproti tomu opět Anglie, která vznik těchto zařízení iniciovala již v na přelomu 80. a 90. let.

(Zbylé odpovědi na orientační otázky 1-3 a dotazníkové otázky I, II, VI, IX jsou zpracované do grafů, které jsou součástí příloh.)

5 Závěr

V práci jsem se zabývala osobností sira Ludwiga Guttmanna, jeho životem, pracovní náplní a přínosem pro oblast nejen speciální pedagogiky. Sir Guttmann patří bezpochyby mezi průkopníky medicínského oboru neurologie a rehabilitace. V rehabilitaci pacientů po transversální míšní lézi ho lze zařadit mezi nejvýznamnější osobnosti. Snažila jsem se přiblížit jeho cestu životem z Německa do Anglie, kdy se v začátcích války musel potýkat s příkazy a zákazy Adolfa Hitlera, a byl tudíž nucen emigrovat. Dále jsem vyzdvihla jeho průlomové myšlenky a vize v oblasti sportu, kam bezpochyby patří organizace a nápad na vznik Her pro osoby s postižením, které dotáhl až na vznik Paralympijských her. V neposlední řadě také nastínil metodiku rehabilitace a kompenzace, kterou sir Guttmann zavedl na Klinice Stoke Mandeville. Klinika Stoke Mandeville byla považována za nejlepší v oblasti léčby pacientů s transversální míšní lézí a obecně s úrazy páteře. Je to jedna z nejdéle fungujících nemocnic se spinální jednotkou v Anglii, která i přes válečné konflikty a finanční problémy na území Britských ostrovů obstála a tento statut si drží i dnes.

V kapitole 3. jsem věnovala pozornost historii sportovních akcí pro osoby s postižením a zjištění, že v Rehabilitačním ústavu Kladruby se o pořádání sportovních her pokusil již ve čtyřicátých letech minulého století, mne velmi potěšilo a jsem ráda, že dnes na tuto prvotní myšlenku pravidelně navazují a to například akcemi jako Keep Respect nebo Boccia Cup. Sportovní akce, kterým věnuji zvláštní pozornost v podkapitolách 3.2 a 3.4 jsou Hry Stoke Mandeville a jejich přerod v Hry paralympijské. Cesta k takovým Paralympijským hrám, jaké známe v dnešní podobě, byla složitá a dlouhá a potkávala se s problémy, nicméně dnes je tato sportovní událost vrcholem sportu osob s postižením a na zásluhy sira Guttmanna nelze zapomenout. Je to pro veřejnost jedna z připomínek toho, že i lidé s postižením mohou žít aktivně, mít volnočasové aktivity a že pracují na svém rozvoji, a to jak po stránce fyzické, tak psychické i morální.

Jedna podkapitola je zaměřená na metodiku rehabilitace. Cílem bylo objevit, co bylo u sira Guttmanna průlomové, co nového do tohoto oboru přinesl a zda se dnes tyto postupy stále využívají. Závěrem zjištění je, že mezi jeho největší přínosy patří, že začal uplatňovat nové radikální metody léčby, tj. od pravidelného polohování pacienta na lůžku, až po provozování sportovních aktivit jako součásti terapie. A ačkoli medicína je oborem, který se velmi rychle rozvíjí, tak některé základní prvky terapie se využívají dodnes. To poukazuje na fakt, že sir Guttmann se svým týmem odvedli profesionální a záslužnou práci, jak bezesporu dokazují vzpomínky pacientů a kolegů a jak se lze dočíst v učebnicích rehabilitace a terapie.

Jako základní cíl práce jsem si stanovila seznámení s výjimečnou osobností sira Guttmanna, s jeho životem, osudem a základními myšlenkami. Metodou řešerše, parafráze a autentických citací jsem se snažila docílit komplexní a sjednocené práce, s dostatkem informací, která bude obsahovat vše důležité o osobě L. Guttmanna a jeho přínosu. Myslím, že cíl práce byl naplněn a věřím, že tímto se osobnost sira Guttmanna dostane do širšího povědomí a nebude, alespoň pro odbornou část veřejnosti či studenty speciální pedagogiky nebo lékařství až tak velkou neznámou.

Úplným závěrem této práce si dovoluji konstatovat, že osobnost Ludwiga Guttmanna je velmi zajímavá a inspirativní a jsem ráda, že mi bylo umožněno toto téma zpracovat jako bakalářskou práci. A pokud to bude možné, tak bych se tomuto tématu věnovala dále a podrobněji, protože tematiku sportu osob s postižením lze rozvíjet a zkoumat do větších podrobností, protože jde o oblast stále se rozvíjející a pomalu si upevňující své pevné místo ve společnosti.

V rámci doporučení pro obor speciální pedagogiky si myslím, že ač je náplň studijního oboru speciální pedagogika komplexní a na vysokých školách jde, podle studentský portálů²⁷, o obor oblíbený a studenty vyhledávaný, bylo by vhodné zařadit osobnost sira Guttmanna do studijních osnov. Zejména by jeho lékařské dovednosti a praktiky mohly pomoci rozšířit látku v oblasti rehabilitace, kompenzace a v oblasti speciální pedagogiky osob s tělesným postižením.

---

27 Studentské portály: www.studenta.cz, www.vysokeskoly.cz

6 Seznam použitých zdrojů

Monografie:

¹⁸ BEDNAŘÍK, Josef, Zdeněk AMBLER a Evžen RŮŽIČKA. *Klinická neurologie. část speciální II.* Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-389-9.

²³ DOVALIL, Josef. *Olympismus.* Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.

² GOODMAN, Susan. *Spirit of Stoke Mandeville: The Story of Sir Ludwig Guttmann.* Collins, 1986, 191 s. ISBN 0002173417, 9780002173414.

⁵ GUTTMANN, Sir Ludwig. *ORGANISATION OF SPINAL UNITS: History of the National Spinal Injuries Centre, Stoke Mandeville hospital, Aylesbury.* 1967, , part I.

²² KÁBELE, Josef. *Sport vozíčkářů.* Praha: Olympia, 1992, 196s. ISBN 80-7033-233-6.

¹⁹ KOLÁŘ, Pavel. *Rehabilitace v klinické praxi.* Praha: Galén, c2009. ISBN 9788072626571 (kapitola 1 – obecná část, s. 1-2)

KÖSSL, Jiří, Jan ŠTUMBAUER a Marek WAIC. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury.* 3. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1566-0.

²⁶ KRÍŽ, Jiří. *Spinální program v České republice – historie, současnost, perspektivy. Neurologie v praxi.* , 4.

²⁷ KUDLÁČEK, Martin. *Aplikované pohybové aktivity pro osoby s tělesným postižením.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-2441655-7.

⁹ KÜNZEL, Dolf. *Lidský organismus ve zdraví a nemoci.* Přeložil Saša HRABAL. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0000-8.

²⁵ LACINA, Jiří. *Ze Sydney do Atén: [paralympiády a deaflympiády 2001-2004.* Praha: Epoque, 2004. ISBN 80-86328-61-9.

¹⁵ LAPIDES, J, AC DIOKNO, SJ SILBER a BS LOWE. Clean intermittent self-catheterisation in the treatment of urinary tract disease. J Urol. 107. 1972, 458-461.

¹⁴ SUTTON, NG. Injuries of the Spinal Cord: The Management of Paraplegia and Tetraplegia. London, Butterworths, 1973, pp 1-2 In DOSMAN, James A. a Donald W. COCKCROFT. *Principles of health and safety in agriculture*. Boca Raton, Fla.: CRC Press, c1989. ISBN 0849301602.

¹¹ THOMPSON-WALKER, J. Treatment of bladder in spinal injuries in war: Proceedings of the Royal Society of Medicine 30: 1937 , 1233-1240.

WHITTAKER E. (1955). "Ludwig Guttmann 1899-". Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society. 1: 37.

Odborné články:

¹⁷ CONNEL, AM, HL FRANKEL a L GUTTMANN. Motility of the pelvic colon following complete lesions of the spinal cord. *Paraplegia*. 1963, **1**: 98.

⁸ FRANKEL, HL. The Sir Ludwig Guttmann Lecture 2012: the contribution of Stoke Mandeville Hospital to spinal cord injuries. *Spinal Cord*. 2012, 50, 790-796. DOI: 10.1038/sc.2012.109.

¹³ GUTTMANN, L. New hope for spinal cord sufferers. *Medical times*. (73), 318-326.

²⁰ GUTTMANN, L. A new turning-tilting bed. *Paraplegia* 3. 1965, 193-7.

OK! czech republic. 24-26p. 2016, (srpen 2016), 153 s. ISSN 1805-2851.

¹ ROSS, J.C a P. HARRIS. Tribute to Sir Ludwig Guttmann. *Paraplegia*. **18**(3), 153-156. DOI: 10.1038/sc. 1980.

⁴ SCHÜLTKE, E. Ludwig Guttmann: Emerging Concept of Rehabilitation after Spinal Cord Injury. *Journal of the History of the Neurosciences*. 10, 3, 300, Dec. 2001. ISSN: 0964704X.

¹⁰ R. SILVER, John. Ludwig Guttmann (1899-1980), Stoke Mandeville and Paralympic games. *Journal of Medical Biography*. 2012, , 6. DOI: 10,1258.

¹² Tribe CR. Causes of death in early and late stages of paraplegia. *Paraplegie*. 1963, 1, 19-47

Elektronické zdroje:

²¹ *Historie Stoke Mandeville* [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z:

<http://www.stokemandevillestadium.co.uk/about-us/history/>

²⁴ *History of the Paralympic Movement* [online]. , 3 [cit. 2017-04-17]. Dostupné z:

https://www.paralympic.org/sites/default/files/document/120209103536284_2012_02_History%20of%2BParalympic%2BMovement.pdf

³ Interview s Evou Loeffler [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z:

http://www.mandevillelegacy.org.uk/documents/eva_loeffler_full_interview.pdf

⁷ *Mandeville legacy* [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://mandevillelegacy.org.uk/>

⁶ TYNEDAL, Jeremy, Frank STAHNISCH a Gregor WOLBRING. *Life and Work of Sir Ludwig Guttman:: A Bibliography* [online]. 2012 [cit. 2017-04-17]. 39 - Demirhan Serefhan (2007).

Dostupné z: <http://bioethicsanddisability.org/guttmannbiblioputononline.pdf>

¹⁶ TYNEDAL, Jeremy, Frank STAHNISCH a Gregor WOLBRING. *Life and Work of Sir Ludwig Guttman:: A Bibliography* [online]. 2012 [cit. 2017-04-17]. 14 – Ludwig Guttman (1963).

Dostupné z: <http://bioethicsanddisability.org/guttmannbiblioputononline.pdf>

Další zdroje:

- Archiv města Tosk
- komunikace elektronické pošty s Mikem MacKenziem a organizací Poppa Guttman Celebration a s Dominikou Witkowskou (Centrum kultury Zamek w Toszku)

Obrázky:

obrázky z příloh jsou čerpány ze webových stránek:

<http://www.paralympicheritage.org.uk>, www.insidethegames.biz a osobních stránek nadace Poppa

Guttmann Celebration (www.poppaguttmanncelebration.org) se svolením jejího předsedy Mika Mackenzieho (viz. příloha).

7 Seznam příloh

Obrázkové přílohy:

1. Ludwig Guttmann
2. Eva Loeffler – dcera
3. bronzová socha odhalená při příležitosti Letních paralympijských her 2012
4. dcera Eva a syn Dennis při odhalení sochy
5. areál Stoke Mandeville v roce 1940
6. bibliografie sira L. Guttmanna – originál z knihovny Wellcome Library, Londýn
7. heslo Her Stoke Mandeville
8. vlajka Her Stoke Mandeville
9. sir Guttmann učí rehabilitaci
10. přenos a polohování pacienta na polštářové lůžko
11. pacient v otočné, vertikalizační posteli
12. konstrukce na nápravu deformit
13. výuka chůze pomocí podpěrných bradel
14. třmeny sloužící k posazování pacienta
15. dílny – košíkaření
16. dílny – výuka domácím pracím
17. tým hráčů póla na vozíku, rok 1940
18. pólo na vozíku 1940 (2)
19. soutěž v lukostřelbě
20. sportovní den
21. lukostřelba při 1. Hrách Stoke Mandeville 1948
22. zahájení „Paralympijských her“ v Římě 1960
23. transport sportovců – plošina
24. sir Guttmann a Královna Alžběta II. při otevírání Stadionu v roce 1969
25. tělocvična pro fyzioterapii, rok 1970

Listinné přílohy

- A) grafy odpovědí na dotazník
- B) komunikace elektronické pošty s Mikem MacKenziem a organizací Poppa Guttmann Celebration a s Dominikou Witkowskou (Centrum kultury Zamek w Toszku)
- C) dotazník v anglické verzi

1) Ludwig Guttman

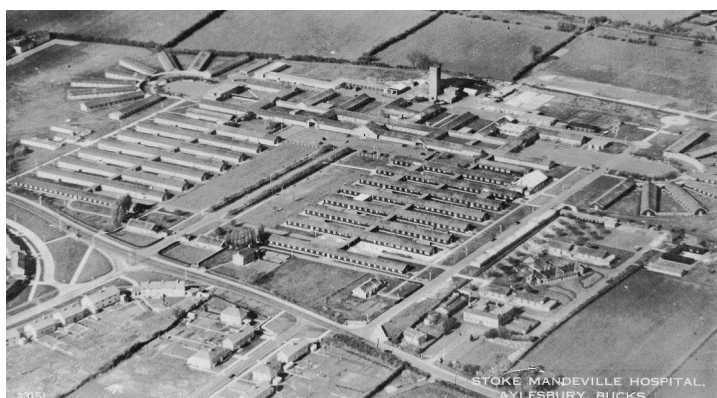
2) Eva Loeffler – dcera

3) bronzová socha odhalená při příležitosti
Letních paralympijských her 2012

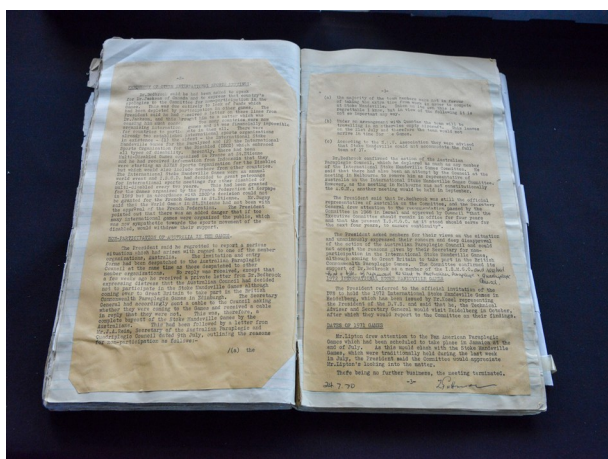

4) syn Dennis a dcera Eva při
odhalování sochy

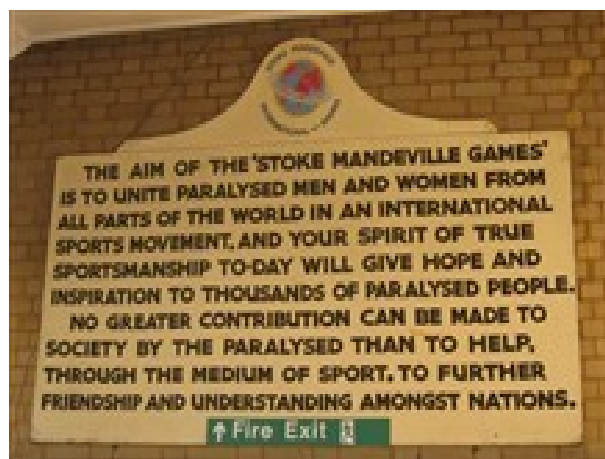

5) areál Stoke
Mandeville v roce
1940

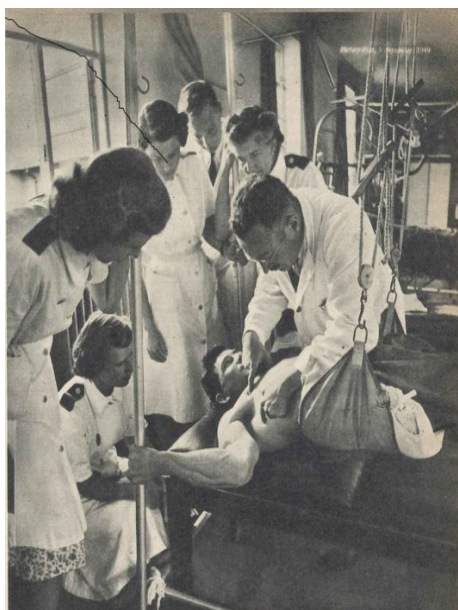
6) bibliografie sira L. Guttmana – originál
z knihovny Wellcome Library, Londýn

7) heslo Her Stoke Mandeville

8) vlajka Her Stoke
Mandeville

9) sir Guttman učí rehabilitaci

10) přenos a polohování pacienta na polštářové
lůžko

11) pacient na otočné, vertikalizační posteli

12) konstrukce na nápravu deformit

13) výuka chůze pomocí podpěrných bradel

14) třmeny sloužící k posazování pacienta

15) dílny – košíkaření

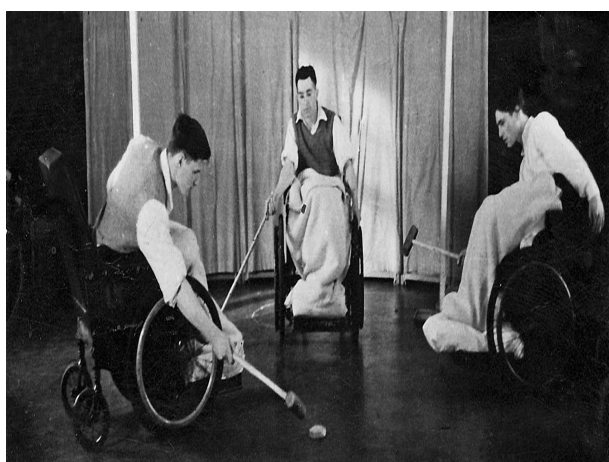

16) dílny – výuka domácím pracím

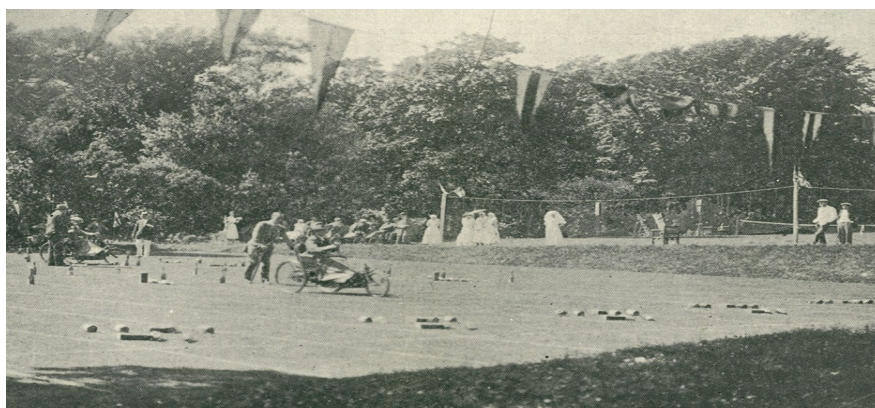
17) tým hráčů póla na vozíku, rok 1940

18) pólo na vozíku 1940 (2)

19) soutěž v lukostřelbě

20) sportovní den

21) lukostřelba při
Prvních Hrách
Stoke Mandeville
1948

22) zahájení
„Paralympijských“
her v Římě 1960

23) transport sportovců – plošina

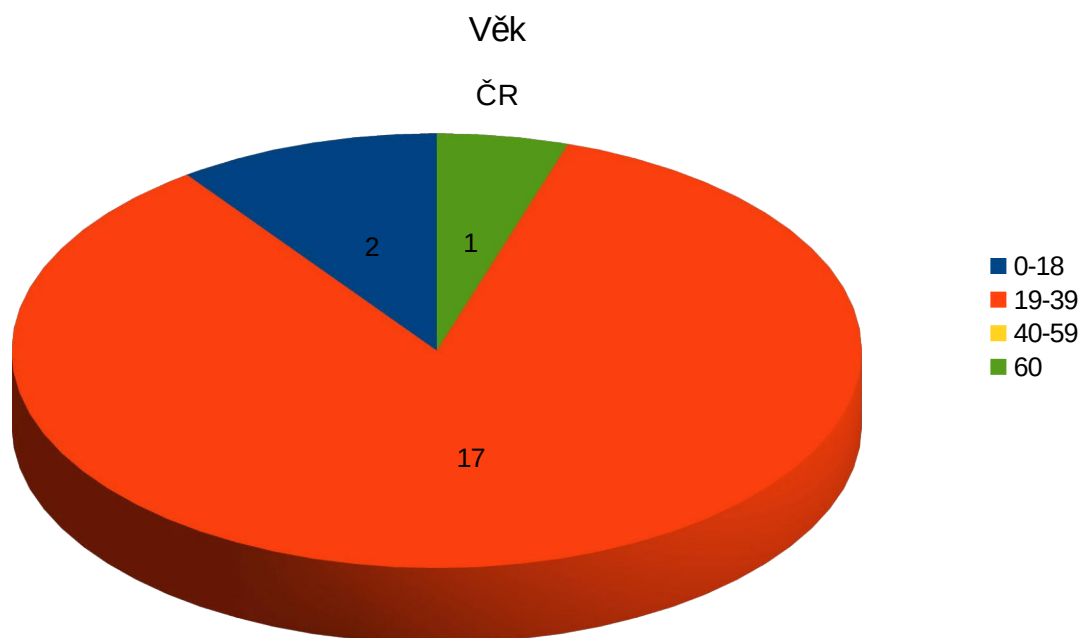
24) sir Guttmann a Královna Alžběta II.
při otevírání Stadionu v roce 1969

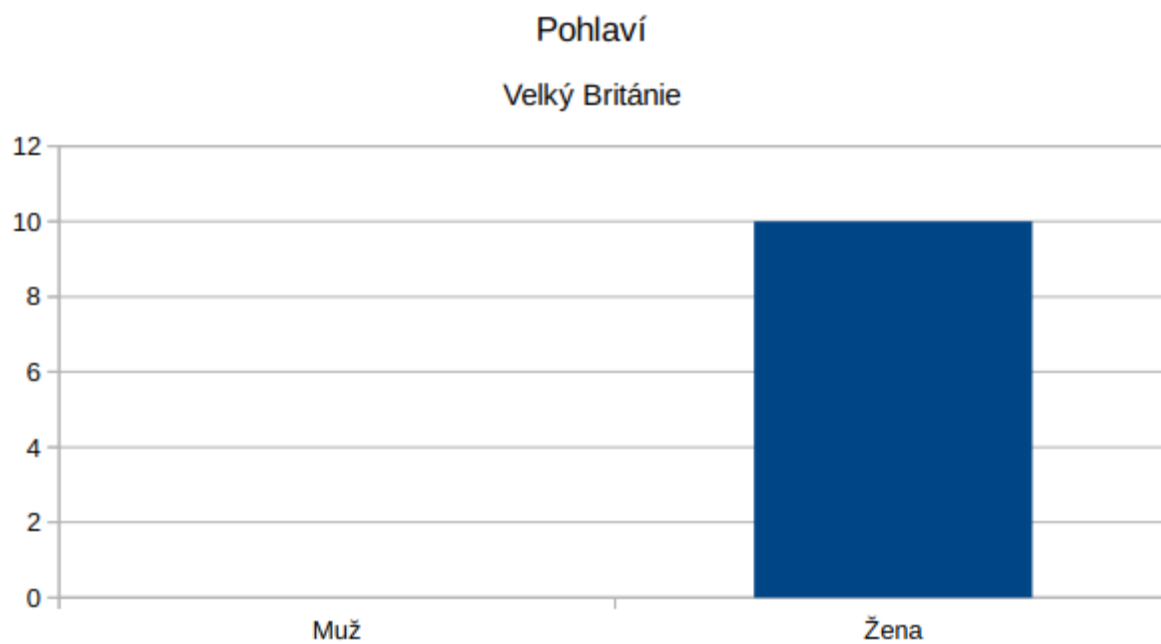
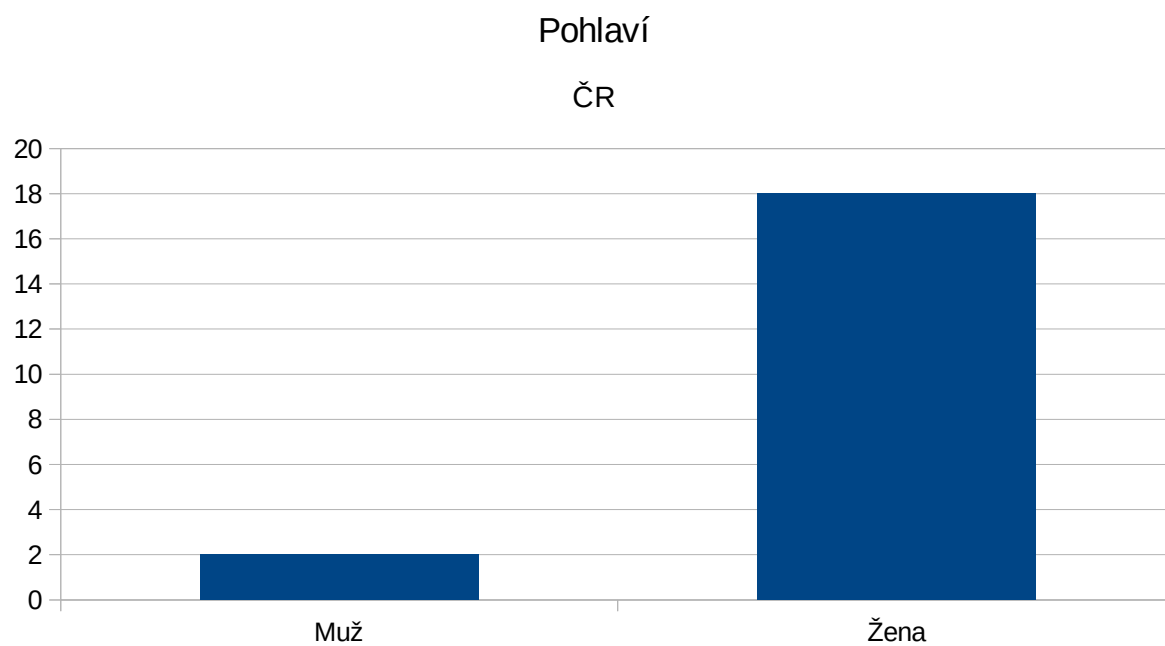
25) tělocvična pro fyzioterapii, rok 1970

PŘÍLOHA A) – Grafy dotazníkových otázek

GRAFY: orientační, segmentační otázka č.1 – Věk

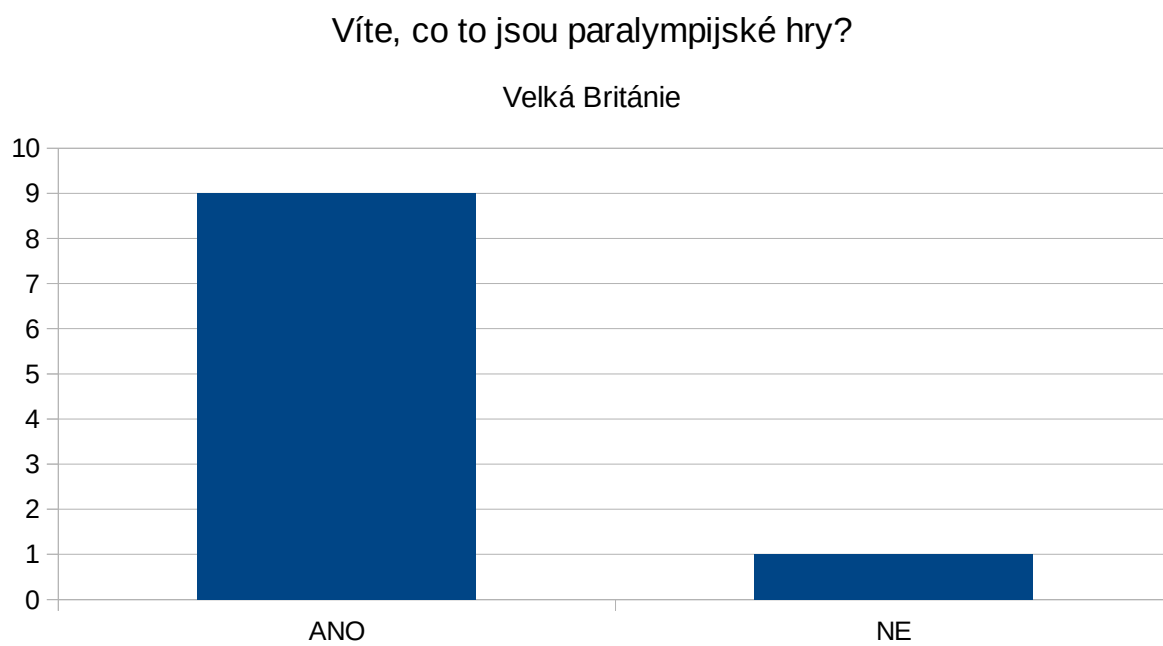
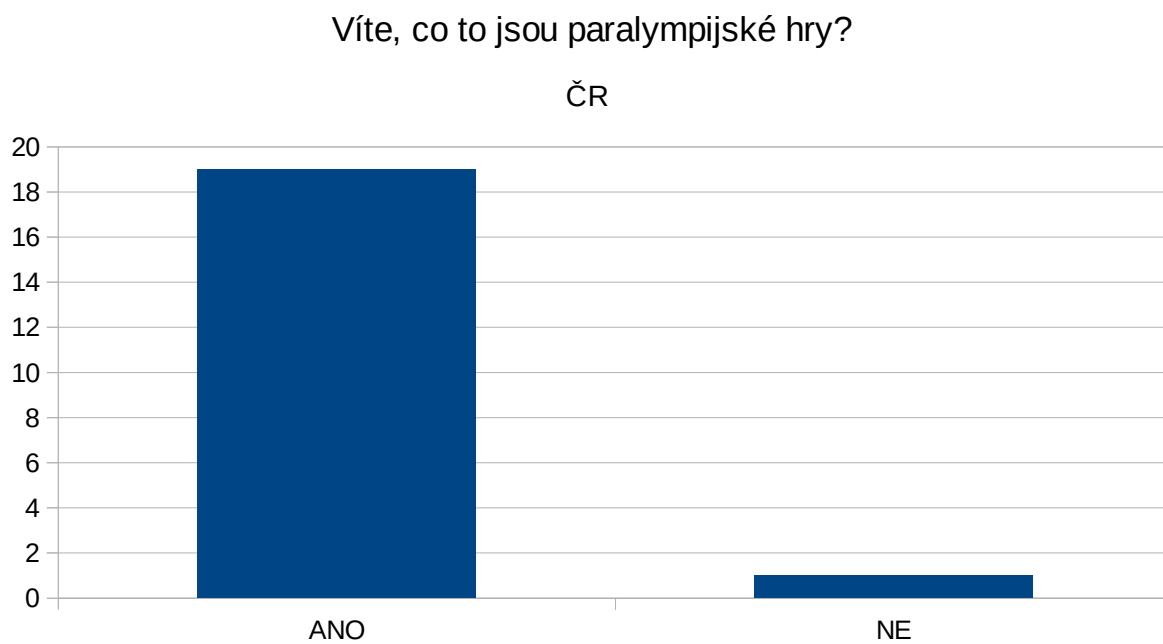

GRAFY: orientační, segmentační otázka č.2 - Pohlaví

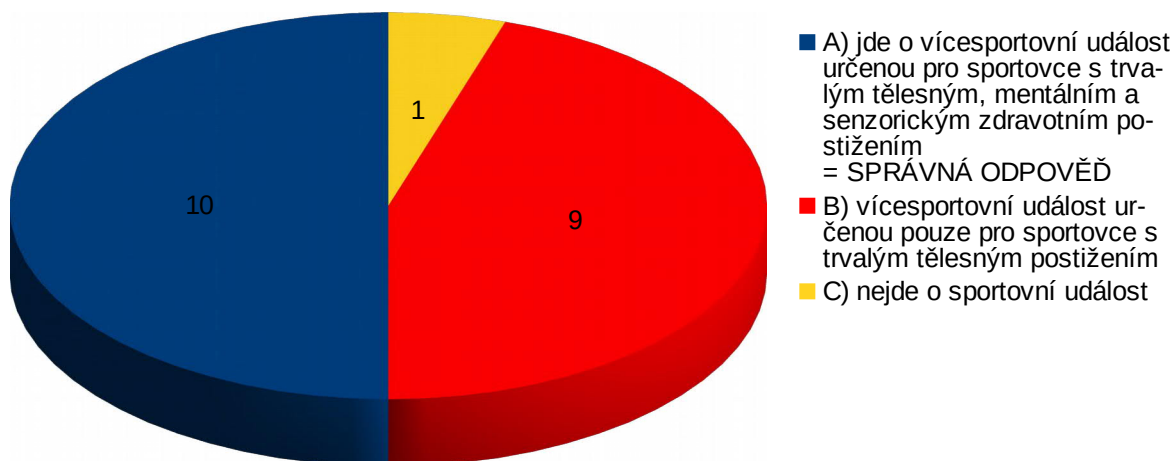
Grafy: dotazníková otázka č. 1: Víte, co to jsou paralympijské hry?

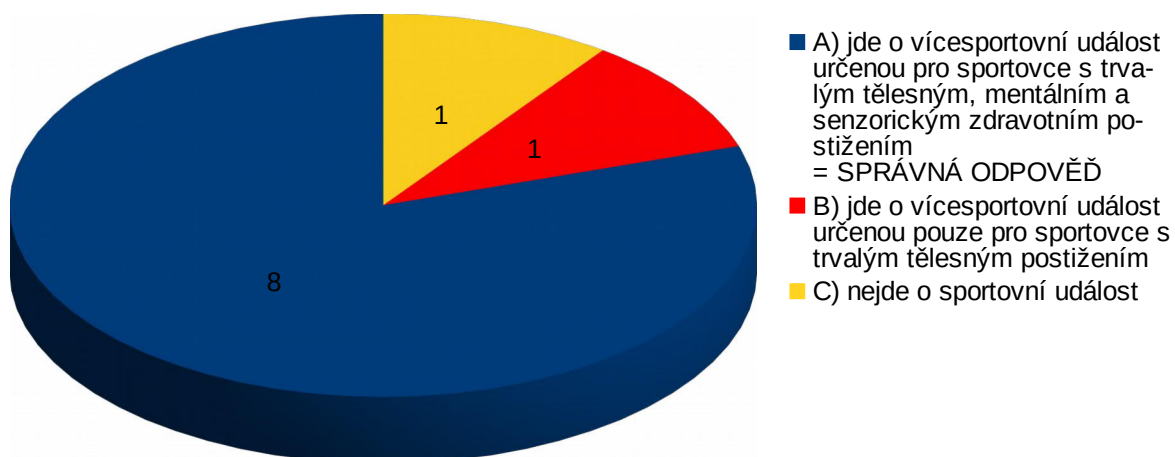
Vyberte správnou definici pro paralympijské hry.

ČR

Vyberte správnou definici pro paralympijské hry.

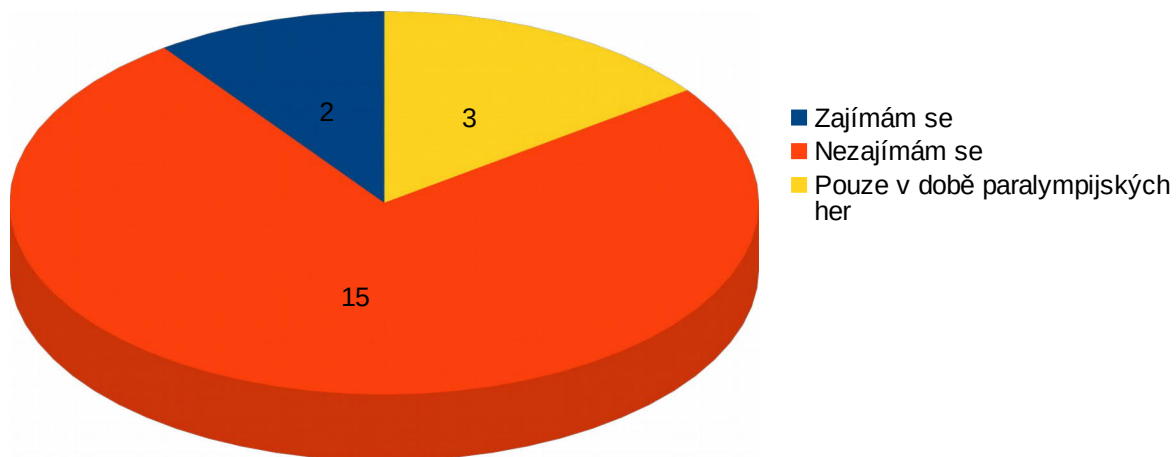
Velká Británie

GRAFY: dotazníková otázka č.6 – Zajímáte se o sport osob s postižením?

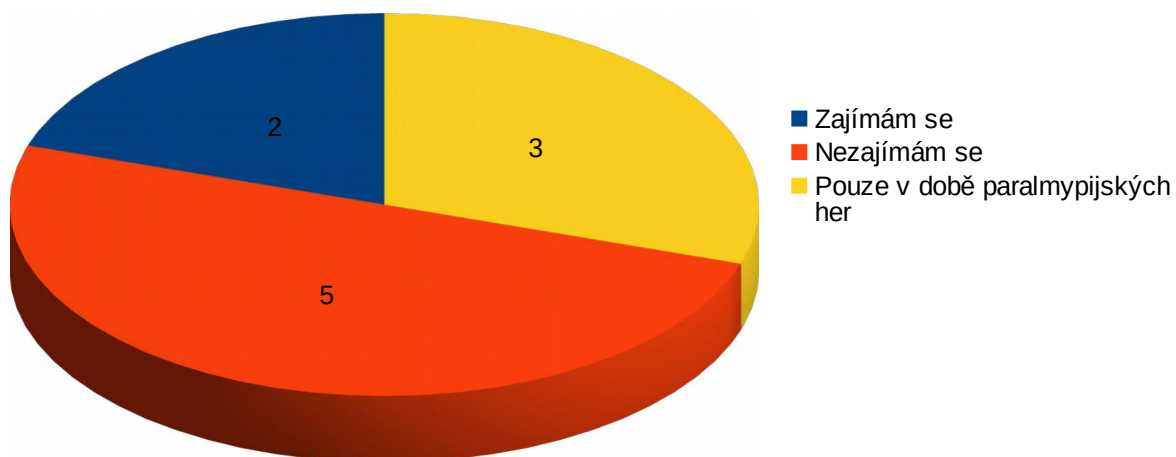
Zajímáte se o sport osob s postižením?

Česká republika

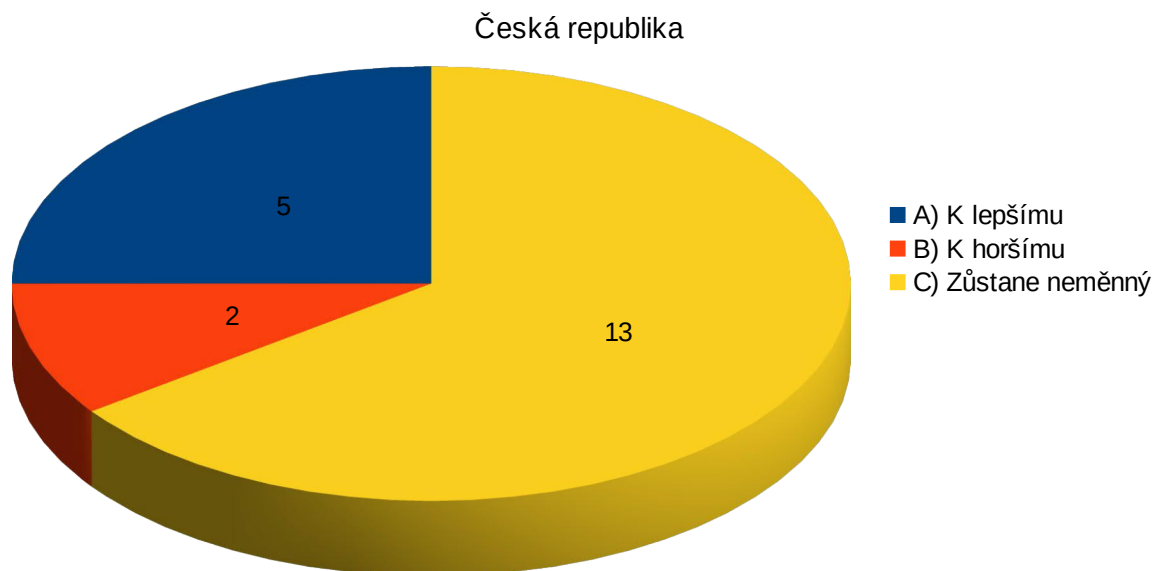
Zajímáte se o sport osob s postižením?

Velká Británie

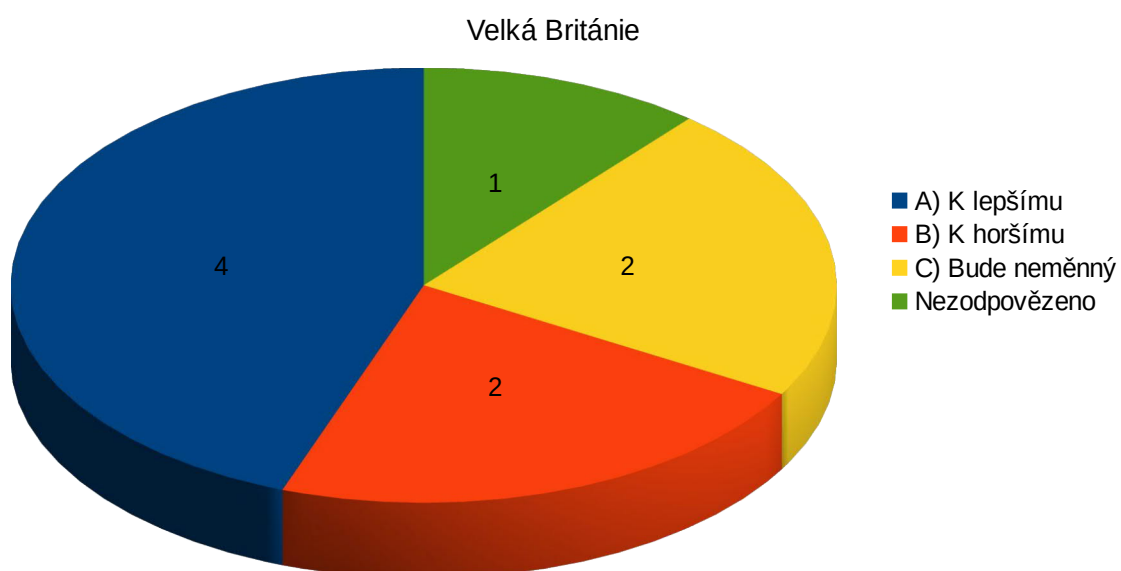

GRAFY: dotazníková otázka č.9 – Myslíte si, že se zájem o sport osob s postižením bude měnit? A jakým směrem?

Myslíte si, že se zájem o sport osob s postižením bude měnit? A jakým směrem?

Myslíte si, že se zájem o sport osob s postižením bude měnit? A jakým směrem?

PŘÍLOHA B) - Komunikace elektronické pošty s Mikem MacKenziem a organizací Poppa Guttman Celebration a s Dominikou Witkowskou (Centrum kultury Zamek w Toszku)

1) Aduš B. Whitehat <adelqa74@gmail.com>

24. října 2016 11:30

Komu: info@wheelpower.org.uk, cara@poppaguttmanncelibration.org, mike@mikemackenzie.eu

Dear Eve Loeffler OBE or her friend,

My name is Adela Bulinova, I am from Czech Republic and studying "Special education and Czech language" at the Pedagogical Faculty of Charles University and my parallel study is "Physical Education and Sport" at the Faculty of Physical Education and Sport.

In the next semester, I am waiting for me the final state examination bachelor's degree. The Czech Republic bc. Study concludes among others by submitting the bachelor thesis. As a topic for my thesis I chose your father's personality: a wonderful human being, Sir Ludwig Guttman. I very much appreciate his actions, work and nature. Bring the sport into the world of the handicapped was a wonderful idea that deserves to be disseminated further.

Mr. Guttman work fills my vision for the future, given my field, I would like a combined handicap sport, your father is an inspiration to me -

I'd teamed helping handicapped + sport which is my lifelong passion and activities, which I learned a lot (fair play, racing, rivalry ... you know it.)

In the Czech literature is not enough information capturing the work and life of your father, so I appeal directly to you (and I hope you shock the fact, vilify or it is not a big archness).

Therefore, I am writing to you to find out as much information about the person of Sir Guttman - about life, work, sports, ideas, and basically about himself. I know that Sir Guttman dream was to establish a "Whellchair Olympic".

This dream was fulfilled in Rome 1960. I would like to know what all he had to overcome in realizing the dream of the first Paralympic Games in Rome in 1960.

What was the idea to organize the first competition in Stoke Mandeville in 1948 with war veterans?

These are all questions that interest me. I would like in our republic personality of your father remembered only that the next Paralympic Games are a moment.

You would you be so kind and told me what your dad was, as he worked as sports, in both treated? What was the strategy and plans? What was a dream journey for the Paralympic Games? What methods are used to treat?

You, Mrs. Loeffler, as a successor of a family tradition, founder WheelPower, part of Mandeville Legacy and especially as a Mayor of the London 2012 Paralympic Village, you are an amazing woman proud of her father and therefore you please provide information and assistance in mapping life and works of your father, inspirational, Sir Ludwig Guttman.

Thank you in advance for any answers, information, links, and support.

Thank you very much.

Your sincerely

Adela Bulínová, CZE

P.S. : Would it be possible to contact your brother, Dr. Dennis Guttman?

2) Mike Mackenzie <mike@mikemackenzie.eu>

27. října 2016 17:28

Odpověďt-komu: mike@mikemackenzie.eu

Komu: "Aduš B. Whitehat" <adelqa74@gmail.com>

Kopie: philip@poppaguttmanncelibration.org

Dear Adus

Thank you for your interest and study of "Physical Education and Sport" in relation to Sir Ludwig Guttman.As

chairman of The Poppa Guttman Trust I am happy to help you as much as I can. **I have copied Mrs Loeffler in to this email and she might reply to you as well.**

You will find a lot of information on our website www.poppaguttmanncelebration.org and I do recommend getting a copy of book The Spirit of Stoke by Susan Goodman. It is no longer in print but they do come up for sale on ebay from time to time.

I recently went to speak at a conference about Sir Ludwig in Toszek, Poland which was the town of his birth. They have done a great deal to honour his legacy and have a good deal of archive material. If you wish I could ask them to contact you. You will also find a lot of information on Paralympic Sport from the newly formed National Paralympic Heritage Trust. Their website is <http://www.paralympicheritage.org.uk/>

Please contact me if I can be of further help and good luck with your project.

best wishes

Mike Mackenzie

Mike Mackenzie Hon LL.D
Hill Farm Cottage
Thame Road
Piddington
Oxfordshire OX25 1QB

3) Aduš B. Whitehat <adelqa74@gmail.com>

29. října 2016 22:45

Komu: Mike Mackenzie <mike@mikemackenzie.eu>

Dear Mike,

Thank you very much for your answer,

Thank you for the links provided on the website (certainly of them will use this information).
Person L. Guttman is very inspiring, but the Czech Republic practically unknown. I wish Sir Guttman introduced not only to people in the sport, but I want to get into the consciousness of the entire Czech population. :) His story is strong and meritorious work. He was a clear selection for the theme of work. I would like to devote myself to something similar as he ...

Would you be so kind as to ask the city Toszek if to contact me about materials and other information, I'd be very happy.
Every word, every little thing will be OK:) ... I'm trying to do a comprehensive picture of the life, family, work and the person of Sir Guttman.

Thank you very much, many greetings to you and Mrs. Loeffler
sent
Your sincerely
Adela Bulínová

4) Mike Mackenzie <mike@mikemackenzie.eu>

30. října 2016 13:22

Odpověďt-komu: mike@mikemackenzie.eu

Komu: Dominika Witkowska <marketing@zamektoszek.eu>, Joanna Rosikon <zrp@toszek.pl>

Kopie: "Aduš B. Whitehat" <adelqa74@gmail.com>

Dear Dominika and Joanna

I wonder if you might help Adus (see below) in making Guttman more well known in Czechoslovakia.

You will see from her emails that, like you she is passionate about the life, work and legacy of Sir Ludwig.

We remember warmly your great hospitality and the wonderful visit we had to Toszek and certainly would love to return to Poland for longer when we can.

very best wishes

Mike

Mike Mackenzie Hon LL.D

5) Dominika Witkowska <marketing@zamektoszek.eu>

17. listopada 2016 15:44

Komu: mike@mikemackenzie.eu

Kopie: "Aduš B. Whitehat" <adelqa74@gmail.com>

Dear Mike, Dear Adus,

we are very happy that are near to as some Pepel witch are interesting of Sir Guttman.

We will make the next conference on oktober 2017. Maybe you Adus could come to Toszek on this time? Whats are You doing in Czech? are you from Czech or Slovakia ;)?

best wishes from Toszek for Yoy Mike and for You Adus

Dominika Witkowska

Kierownik Działu Marketingu i Organizacji Imprez

Centrum Kultury "Zamek w Toszku"

tel.: 502 459 962; 32/233 44 93;

www.zamektoszek.eu

6) Aduš B. Whitehat <adelqa74@gmail.com>

18. listopada 2016 14:59

Komu: Dominika Witkowska <marketing@zamektoszek.eu>

Kochana Dominiko,

Dziękuję bardzo za wysiłek i pomoc w pracach Sir Guttmanna.
Doceniam to bardzo.

Jestem z Czech i jestem zainteresowany w życiu, osobowości i twórczości sir L. Guttman.
Piszę o nim pracę uczelni i żałuję, że w literaturze czeskiej, nie ma informacji lub materiałów.
Chciałbym zapytać, czy masz jakieś materiały i panu Guttman, bo zasługują na znane w naszym kraju, w Republice Czeskiej.

Pozdrawiam i życzę miłego dnia
Twój adus Bulínová.

P. S. Konferencje w Tozseku jest bardzo atrakcyjna i udział poważnego myślenia, dziękuję za zaproszenie.

PŘÍLOHA C) Dotazník v anglické verzi

Questions segmentation, orientation: 1. Age?

2. Sex?

3. Education?

Questionnaire questions: I. Do you know what the Paralympic Games?

II. Choose the correct definition for the Paralympic Games

A) multiple-only sporting event intended for athletes with a permanent physical, mental and sensory disabilities

B) multiple-only sporting event for athletes with a permanent physical disability

C) is not a sporting event

III. You know how often the Paralympic Games take place and who is their founder?

IV. Do you know the personality of Sir L. Guttman?

A) Yes → Segmentation question: Do you know what was the main idea and enriched the world of people with disabilities?

B) No

V. Any idea where the state began to form the idea paralympismus?

VI. Concerned about the sport of persons with disabilities?

A) I am interested in

B) I do not care

C) only during the Paralympic Games

VII. Tell why you think sport was included in the rehabilitation of persons with disabilities, which was the importance of rehabilitation?

VIII. It is a sport for people with disabilities important? Why? And what is the benefit?

IX. Do you think that the interest in the sport of persons with disabilities will change? And in what direction?

A) for the better

B) the worse

C) will be constant

Bonus question: *Do you think that the sport of persons with disabilities can get the same level of media interest as a healthy sport?*